



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Doct. Martini Lvtherii Avgvstiniani Theologi Synceri
Lvcvbrationvm Pars Vna, quas ædidit usq[ue] in annum
præsentem XX. Catalogum earu[m] uersa tibi pagina
indicabit. Alio Tomo, Domino Volente, ...**

Luther, Martin

Basileae, 1520

VD16 L 3411

Capitvlvm Secvndvm.

urn:nbn:de:hbz:466:1-34878

ius fidem facit dominam liberrimam omnium legum humanarum: Nos leges humanas facimus tyrannos fidei. Nec ipsas tamē proceres & magnates pili faciunt, non sine scandalorum uastissimo gurgite ecclesiam uorātes, & solos subditos tot oneribus importabilibus opprimentes, aut libertatem eorum Christianam, per hos pecuniarum laqueos captiuitam, denuo foedissime uendētes, dispēfantes, indulgētes.

CAPITVLVM SECVNDVM.

DEinde post annos quatuordecim, iterum ascendī Hierosolymam cum Barnaba, assumpto & Tito. Ascendī autem secundum reuelationem, & contuli cum illis euangelium, quod prædico in gentibus. Seorsum autē ijs qui uidebantur aliquid esse, ne forte in uacuum currem, aut cucurrissem.

Postquam satis probauit, nullius hominis magisterio se apostolum factum, sed diuina reuelatione; nunc probat se eandem reuelationem tam certā firmāq; habuisse, ut nullos prorsus homines, etiam apostolos, sit ueritus habere iudicetum nullorum quoq; importunitati cesserit.

Quot annos Paulus prædicauerit, priusq; cū alijs cōferre uoluerit.

Primum (inquit) post annos quatuordecim, quibus si annos tres, quos supra memorauit, adiunxeris; iam decem & septem, aut decem & octo annos, eū prædicasse inuenies, antequam conferre uoluerit; ita ut impossibile uideatur, quod tot locis, tot populis prædicarat, potuisse reuocari. Ideoq; nō sua causa ascendit, quasi timuerit (ut Hierony. sentit) ne falsum per decem & septem annos prædicasset; sed ut ostenderet alijs, non in uacuum sese cucurrisse, approbātibus & cæteris apostolis suum cursum. Si enim dubitasset, uerum ne an falsum doceret, insignis & inaudita temeritatis ac impietatis fuerat, dilata necessaria collatione, tot populos ludere incerta doctrina. Secundo non ascendisset unquā, nisi reuelatione dei monitus non aliorum importunitate commotus; tantum abest, ut de doctrinae certitudine diffusus contulerit; nullam habens prorsus necessitatem ascendendi in hanc causam. Tertio, ad ipsam Hierosolymam, ubi erant principes tam synagoga, q̄ ecclesie, paratos cū omnibus cōferre; nec multitudinē Iudeorum, nec legis acrimos æmulatores formidans. Quarto nō solus, sed cum Barnaba & Tito, diuerso genere; aptissimos testes; ne aliud egisse præsens, aliud absens agere crederetur; ut si quid pro Iudæis nimium faceret, Titus gentilis proderet; si rursus nimis pro gentibus, Barnabas Iudæus obstitere. Quare fiduciam eius uide, hos duos secum duxit, & utrūq; testē habuit. Deniq; cum utroq; sese offerens, manifestum facturus, quod cum Tito gētilem, cū Barnaba Iudæum esse liceret, Et sic euangelij libertatem in utroq; probaret, q̄d ei recum cidi licet, & tñ circumcidi non sit necessarium; ita & de tota lege sentēdum. Supra satis dictum est de uerbo Contuli & Acquiui. Et tropum hebræ

Currere in sacris literis.

um, uel scripturæ sacrae proprium nota, quod currere significet officium docendū, seu uerbum dei nunciandi; sumptum a nuncijs, qui mittuntur & currunt.

Sic supra ex Hiere, dixi, Currebant, & non mittebam eos. Et Psal. cxlvij. Velociter currit sermo eius, & multa in sacris literis eiusmodi. Quo significat, oportere uerbi dei præcones esse prōptos, & fideles nuncios, ut magis currāt q̄ eant.

Ita & Isa, liij. Quam speciosi pedes euangelisantium &c. Et Ezech. j. Anima sua sua

lia sua cū pedibus & cursu describit. Et Ephe. vj. Calceatos iubet haberi pedes, euāgelico paratu, & omnium pedum officia, cursus, missio, ac similia, ministerium uerbi dei significant in sacris literis. Nec multum dissimilia poetæ quoq; in suo Mercurio adumbrāt. Iterū nota, quod post annos quatuordecim Paulus inuenit apostolos in Hierusalem, aut saltem Petrum & Iacobum & Iohannem, si nō omnes, & cum illis confert. Non quod me torqueat adeo fabula de diuisione apostolorū, anno tertiodecimo facta, & sic iactata, q̄ ut moneam, ne in similes nugas (quæ plurimæ hodie sunt) facile labamur, contra apertissimas scripturas, sine iudicio quoduis superstitionis figmentum, titulo quocūq; pietatis ornatum acceptādo. Illud iam ex Erasmi annotationibus notū est, Qui uidebant esse aliquid, quid significet. Nam & d. Hiero. habet, Qui uidebant, id est, maioris autoritatis & opinionis erant. Quare, esse aliquid, addititū est.

Fabula de diuisione apostolorū, anno decimo tertio facta.

Sed neq; Titus, qui mecū erat, cum esset gentilis, compulsus est circumcidi. Sed propter subintroductos falsos fratres, qui subintroierant explorare libertatem nostram, quā habemus in Christo Iesu, ut nos in seruitutem redigerēt: quibus neq; ad horam cessimus subiectioni, ut ueritas euangelij maneret apud uos.

D. Hieronymus indicat, olim in latinis codicibus fuisse scriptū, quibus cessimus ad horam, affirmatiue. Quod coarguit tum ex grecis, tum ex euidenti cōtextus præcedentis sententia, qua Paulus negat Titum circumcidi compulsū, & non se cessisse potius monstrat. Deinde laborat in coniunctione Sed uel Autē, & tollendam dicit, ut sit ordo, Sed neq; Titus compulsus est circumcidi, propter subintroductos fratres &c.

Verum si mea diuinatio aliquid est, uel hyperbaton, uel hebræam iterū eclipsin hic facit, ut coniunctio Sed, pertineat ad uerbum Cessimus, uel aliud uerbum iuxta eam subaudiatur, puta, restitimus, aut repugnauimus, ac uicimus: atq; hoc fecimus non odio, aut contemptu legis, aut operum legis, sed propter falsos fratres, qui ex libertate seruitutem nobis facere uolebant &c. Istas autem eclipses solet & alibi facere, præ uehementia affectus, nec infrequens est in ueteri testamento, ut satis notum credo. Illud quoq; quibus neq; ad horam cessimus subiectioni, poterat clarius dici, quibus neq; ad tempus (sic Hierony. habet) cessimus in subiectionē, seu ut subijceremur: hoc est, adeo stetimus pro libertate euangelica, ut nec id saltem a nobis obtinere potuerint, quo ad tempus cederemus, & pro hac tantū uice: quasi postea redituri, postq̄ expletus fuisset, hac cessione, animus æmulatorum legis, cū tam multa pro tempore & loco ac personis facere soleamus, quæ nobis liberum est postea omittere. Verum hoc fiat in ijs, ubi diuina ueritas & euangelica libertas non uenit in periculum, pro qua nec tempus, nec locus, nec persona curanda sunt. Hæc pro Grammatica.

Diuinatio autoris.

Ad horam cedere.

Cæterum tota uis huius cōtrouersia consistit nō in operibus legis, quæcūq; illa sint, sed in necessitate & libertate operū legis. Nō enim opera legis, & lex ipsa, sic sunt mortificata & finita per Christum, ut ea nullo modo liceat operari (quemadmodū d. Hierony. ex Origene suo ductus nō uno loco cōtendit) Sed tantū, ut absq; eis salus esse credatur per solum Christum, qui finis legis est, in quem futurū erant præcepta. Postq̄ enim Christus aduenit, legis opera sic abrogauit, ut indifferenter ea haberi possint, non autē amplius cogant: sicut infra ca. iij. pulchrū dabit paradigma de hærede paruulo. Ideo cæteri apostolice se

Opera legis, & lex.

Mm cerunt

cerunt cum Iudæis fidelibus. Paulus autem & Barnabas aliquando fecerunt, aliquando non fecerunt, ut ostenderent ea prorsus esse adiaphora, & talia qualis esset ille, qui faceret. Vt. j. Corin. xij. Factus sum Iudæis tanquam Iudæus, ut iudæos lucrifacerem, iis qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, cum ipse non essem sub lege, iis qui sine lege erant, tanquam sine lege essem. Quomodo potuit libertatem euangelicam clarius explicare? Veni, inquit, ad iudæos prædicaturus Christum; at ut me audirent, necesse mihi fuit propter eos, nondum hac uti libertate, & eos contemnere cum suis operibus. Feci ergo quæ ipsi faciebant, donec docerem non esse necessaria, sed solam fidem Christi sufficere. Ita ueni ad Gentes iam nihil eorum egi, quæ apud iudæos egeram; sed omnino edebam, bibebam quæ & illi, donec docerem eos Christum. Quomodo me admisissent, si eos statim fastidissetem in rebus illis neutralibus? Alioquin si licet, immo meritorius est pro fratre & proximo dolere, pati, mori, laborare, quanto magis licet opera legis quæcumque fieri, si ea requirat charitas fraterna. Modò non lege cogente (nam superatus est ille exactor per parvulum, qui datus est nobis) sed charitate, sponte & hilariter seruiente, facienda scieris. Prinde, si fratris necessitas postularer, ut circumcidereris, iam non modo sine periculo (quia non propter legem & necessitatem eius) immo cum multo merito circumcideris. Prinde Apostolus uigilanter non ait: Non uoluit, non licuit; sed non est compulsus circumcidi. Circumcidi malum non erat, sed iam Christo solo nos per gratiam iustificante, cogi ad circumcisionem, tanquam necessariam ut iustificeris, hoc impium erat, & in Christi iustificationem gratiam contumeliosum. Quare legis opera sunt post Christum; sicut diuitiæ, honor, potestas, iustitia civilis, ac quæcumque alia res temporalis; quas si habeas, non ideo melior es coram deo; si careas, non ideo peior. Etsi es autem pessimus, si eas necessarias assereres, quo deo placeres. Igitur uerba apostoli uide, in quibus uis intelligentiæ sita est. Compulsus (inquit) Item libertatē, seruitutem, subiectionē. Quibus id satis exponit, fuisse scilicet inter eos, qui obseruauerant eum, quod legem pro licentia & libertate sua quandoque seruauerit, quandoque contra fecerit, prout lucrandis animabus & euangelio prædicando uidebat conuenire. Et illi prodentes accusantesque, quod legem non seruaret, non circumcideret gentes, & uolebant eum cogere, quæ uocat hic subiectionem & seruitutem. Est enim libertas ista, quam in Christo nos habere gloriatur, quod nulli prorsus uni externo operi sumus alligati; sed liberi in quodlibet, ad quolibet, quocumque tempore & modo; nisi ubi fraterna charitas & pax offenditur. Sicut Rho. xij. nulli quicquam debeat, nisi ut inuicem diligatis. Igitur Christianus uerus, ut infra ca. v. nec est liber, neque seruus, neque iudæus, neque gentilis, neque masculus, neque femina, neque clericus, neque laicus, neque religiosus, neque secularis; neque orat, neque legit, neque facit, neque omittit; sed ad omnia prorsus indifferens est, faciens & omittens, sicut ad manum sese res uel obtulerit, uel abstulerit. Sicut Samuel, j. Regum, x. dixit ad Saul: Mutaberis in alium uirum. Et, Fac quodcumque inuenerit manus tua, dominus tecum est. Quod autem alius ducit uxorem, alius intrat monasterium, alius alio sese mancipat operi, non facit lege cogente, sed sua sponte se subijcit seruituti. Quod si ex charitate facit, optime facit. Sin ex necessitate, aut timore urgente, non Christianiter, sed humaniter facit. Quocirca grauisse errant nostri seculi homines, maxime clerus & religiosi, qui propter pompas externi cultus, propter ritus & ceremonias suas (quibus usque ad incurabilem perditionem animarum sunt implicati) ita fastidiunt alios, qui simili specie non speciuntur, ut & sine sine litigant, & audeant protestari, nunquam uelle eos communia cum illis sentire & habere.

Vltimo

Ultimo, ueritas euangelij hoc loco non pro ipsa sententia euangelij, sed pro uero usu euangelij accipi uidetur, quia euangelium semp uerum est: usus autē eius simulatione nō raro subuertitur. Est em ueritas euangelij, scire, quod omnia liceant, omnia munda mūdis, & nullū opus legis ad salutem & iustitiā necessariū, cum lex mortua sit, non amplius cogat. Licere tamē pro charitate legem operari, sed non ut legem.

Veritas euangelij

Ab ijs autem, qui uidebantur esse aliquid, quales aliquādo fuerint nihil mea interest. deus personam hominis non accipit.

Hoc uno loco Esse aliquid, cum uerbo, Videbantur, Paulus ponit, unde & in alia duo loca, idem additū est a librarijs. Iterū eclipsis hic est, Ab ijs autem, qui uidebant aliquid esse, subaudi, nihil accipi, quod infra repetēs, dicit: Nihil mihi contulerūt, idem uerbū contulerunt, quod supra. D. Aug. illud, quales aliquā fuerint, ad indignitatē refert, quod & apostoli peccatores aliquā fuerint, uerum sua illud nihil referre, quanquā ijs, qui eum persecutorem ecclesiae fuisse, ob idq; ceteris nō comparandū, potuisset ita respōdere. Nunc quādo deus personam hominis nō respicit, nec illorum, nec suū apostolatū, propter priora peccata uilescere. Omnes em aequaliter ad salutē uocat deus. Sed san. Hiero. placet sentētia, qui ad dignitatē refert, & dictum esse in pseudapostolos, qui apostolorū gloriam iactabant, quod cū Christo conuersati essent, omnia uidissent, audissent, accepissent Christo praesente, Ideoq; Paulo preferendos, legēq; cum illis seruandam. Paulus autē apostolos nihil uituperans, & uera esse quae obijciuntur admittens, optima & saluberrima eis obuiat responsione, scilicet totum hoc nihil ad rem pertinere, quo ipsi inflantur. Non em ideo uerum, aut bonū aliquid est, quia a magno, sancto, aut cuiuscūq; tandem personae sit, profertur. Sed quia a solo deo proficiscitur. Quid enim Iudae traditori profuit, cum Christo fuisse conuersatum, & omnia cū apostolis cōmunia habuisse? Frustra ergo Iarua, & externam apostolorū gloriam illi iactāt aduersus uerbum dei, quod deus sine ista persona reuelat & docet. Si personā apostolatus in Iuda despexit deus, certe nec in alijs eam accipit. Et notabis Personā hoc loco iōge aliter accipi, q̄ in scholis nūc usus habet. Non em rationalem indiuiduāq; substantiam, ut illi dicunt, sed externā qualitatem uitae, operis, aut cōuersationis, iuxta quā homo de homine iudicare, laudare, uituperare, no minare potest. Et quicquid non fuerit in spiritu, iuxta illud. j. Reg. xvj. Homo uidet ea quae patent, deus autē intuetur cor. Et Psal. vij. Scrutās cordas & renes deus. Ista ergo patentia quaecūq; tandem sint, tu intellige personas, facies, apparentias, & personalia ista, si recte uis intelligere scripturas, de respectu personarum loquentes. Homo semp respicit personas, nunquā cor: ideo semp male iudicat. Deus nunquā respicit personas, semp autē cor: ideo iuste iudicat populos. Deniq; alibi profopon, faciem uertit, facies autem in scriptura proprie significat omne, quod externe apparet. Sic Mar. xij. Non em uides in faciē hominis. Et. j. Reg. xvj. Ne respicias in uultum eius. Quando autē nomē personae iamdiu abiit in aliam significationem, bonum uidetur, si ubiq; facies pro persona scriberetur in Biblijs. Vides ergo, q̄ saluberrime nos Paulus erudit, ne titulo, nomē facie, persona decepti, omittamus consiliū eius, qui dicit. Omnia probate, quod bonum est, tenete. Quid putas modo diceret, si audiret in ecclesia doceri omnia sine omni probatione, per eos, qui gloriantur de potestate, de sanctitate, de eruditione autorum suorum? Apostolorū faciem nihil ad rem pertinere audacter

Esse aliquid, Eclipsis.

Quo persona accipitur.

Deus sp cor intuetur, nō personas. προσωπομ.

In mores nostri seculi.

M m ij asserit

asserit. At apostolorū facies erat sanctitas, potestas, Christi familiaritas, & multo maiora, quā nunc in quocunq; pontifice inuenias. At nunc potestas Papæ sola sufficit. Sanctitas doctorū sola dominatur, ut doceatur quicquid uel liberit. At certe potestas Papæ, cum sit persona quædā hominis, a deo non respicitur; nec sanctitatis opinio, nec scientiæ fama; omnia sunt personalia: ideo nec factis firma, ut propterea necesse sit uerum credi, quicquid senserint. Certū est autem, quod nec ipsis apostolis placuerit, iactata eorum persona: ut qui scirēt, in domino, non in se aut sua apparente uel potestate uel sanctitate gloriandum.

NOTA

Et nota hanc Paulinam monitionē diligentissime.

Mihi enim qui uidebantur, nihil contulerunt.

Non rursus suum Paulo euangelium exposuerunt, & cum eo contulerunt (id enim uerbum conferre, iam dictum est significare) sed nec opus erat. Satis erat, quod approbauerunt, & (ut sequitur) uiderunt sibi creditum præputij euangelium. Hoc dicit, quo iam autoritate apostolorum quoque, quos illi iactabant aduersus Paulum, recte se docuisse ostendat, & apostolos secum stare, contra iactatores personarum pseudapostolos. Ideo id nunc latius prosequitur.

Sed e contra, cum uidissent, quod creditum est mihi euangelium præputij, sicut Petro circumcisionis (Qui enim operatus est Petro in apostolatu circumcisionis, operatus & mihi inter gentes) & cum cognouissent gratiam, quæ data est mihi, Iacobus & Cephas & Ioānes, qui uidebantur columnæ esse, dexteras dederunt mihi & Barnabæ societatis: ut nos in Gentes, ipsi autem in circumcisionem, tantum, ut pauperum memores essemus. Quod etiam sollicitus fui, hoc ipsum facere.

Hyperbaton sanctus Hiero. esse putat, & sublatis quæ in medio interiecta sunt, sic legendum. Sed e contra, dexteras dederunt mihi, & Barnabæ societatis &c. Mihi uidetur, more suo defectum orationis facere; rapitur enim interim, & digreditur in alia, interferta etiā parenthesi, ac sic non redit ad ceptam orationem. Subaudirem ergo uerbum, ut, sed contra uiderunt & comprobauerunt meum quod ego contuleram. Et cum ex ista collatione uidissent &c. Ecce idem euangelium Pauli & Petri: ille in gentes, hic in iudæos apostolus. Quomodo ergo pseudapostoli Petrum & apostolos contra Paulum iactant, qui eadē sapiunt? Si aliter sensisset Petrus, Iacobus & Ioānes, quod Paulus Galatas docuerat, corripuissent utique. Nunc autem & commendat, & dexteras societatis dant. Nondum erant in ecclesiæ cōtentiones istæ de præcellentiā ecclesiarum & pontificum. Petrus, Ioannes, Iacobus Paulum & Barnabam non dedignatur socios & æquales suos; sed successu temporis & uitiorum (ut Hiero. ait) societas desijt in potestate & præcellentiā. Videat & id hebraicissimum spirare, Dexteras societatis, pro dextris sociis, uel pro societate firmāda. Nisi id malit, quod non dederint dextras adorationis exosculandas, pro reuerentiæ confessione. Illud uide, quod nihilominus seruat ordinem & reuentiā dignitatis, Iacobum præponit Petro, quia episcopus Hierosolymitarum fuit: ceteris apostolis euntibus & redeuntibus. Id enim apostolus constituisse seruit, Petrum, Iacobum, Ioannem: ut iuxta doctrinam Christi, minores se facerent, cum fuissent uiuente Christo ceteris priores & maiores. Non dicit, Qui cooperatus est, sed qui operatus est. Intelligit autem id, quod. i. Corint. xij. copiose describit,

Idē euangelium Petri & Pauli.

De præcellentiā ecclesiarum & potestatis pontificum.

Iacobus præponitur.

scribit, quod diuisiones operationum sunt, idem autem deus, qui operatur omnia in omnibus. Sed & græca uox, autore Erasmo, plusq̄ operari latinū significat, scilicet efficacem uim suam ostendere. Vnde latentem energiam Hierony. ad Paulinam dicit. Hæc est gratia spiritus, qua diuersa dona & opera multiplicat in apostolis, & cum uirtute perficit in auditoribus. Vide electum uerborum pensatorem, Euangelium præputij, euangelium circumcisionis, Apostolatus circumcisionis, apostolatus in gentes, Nomina officij & laboris tantū referet. Euangelium em̄ pro officio euangelij prædicandi nimirum accipit. Et in præputium, in gentes, quod ad gētes hoc officio fungeretur. Apostolatus uero ipso nomine, officij sonat. At nostro seculo nomina dignitatis duntaxat sunt.

Euangelium enim, q̄ contemnatur ab ijs, qui titulo eius uehuntur, horrendum est cogitare, si æstimes quid sit uerbum dei, & quanto pretio paratum, ut reuelaretur hominibus. Non satis erat dicere, cum uidissent, quod mihi creditum esset euangelium, sed addit, cum cognouissent gratiam, quæ data est mihi. Ministerium uiderunt, gratiam cognouerunt. Quid ita? Nempe gratiam sapientia, qua præ cæteris pollebat in uerbo, & uirtutis, qua inter gentes miracula fecerat, ex uerbo & opere cognita est in eo gratia. Necessarium forte ratus, hæc duo simul ponere, ne officium uerbi suscipiat, qui gratia careat, qua ministerij eiusmodi adimpleat. Multis uidemus crediti euangelium & officium apostolicum, sed gratiam non cognoscimus in eis; neq̄ em̄ uerbo, neq̄ opere eam possunt indicare.

Videbantur columnæ esse. Obscuro, cur non dicit, Erant columnæ? An inuidet eis gloriam? Absit. Sed de re, ut est, loquitur. Esse enim columnam in ecclesia, personale est, & iuxta faciem quæ deus nō respicit. Est enim in uisu & opinione hominum, necessaria quidem ipsa, propter subiectos, sed non res ipsa, in qua sit fidendum. Necessè est esse principes & reges; id est, uideri, & tales in opinione hominum existimari, cæterum personæ sunt mundi & externæ uitæ, intus ubi deus uidet, forte ultimis seruis inferiores. Ita episcopatus, sacerdotium, & omnis ordo & status ecclesiæ personæ sunt, non res ipsa solida in æternum. Quare aptissima per uerbum Videbantur, de ijs loquitur, contra insensatos, qui in personas, non secus ac res ipsas ueras intuentur. Quare uerbum uidebantur, non accipiendū est, quo nunc usu habetur, dum de re uel falsa, uel apparente dicimus, mihi uideo. Sed simpliciter, uidebantur; id est, habebantur & suspiciebantur pro columnis, & ueræ columnæ erant, quantum in hac uita esse potest; in qua omnia, quæ uidentur, personæ sunt, & externa rerum facies.

Et hæc ecliptica oratio est: Ut nos in gentes, ipsi autem in circumcisionem, subaudi euangelisarem, aut apostoli essemus; & huic tropo Pauli nō tandem assuescendum est. Non autem sic partiti sunt ministeria ista, ut nullum iudæum Paulus, & nullum gentilem Petrus doceret, cum sint in contrarium utriusq̄ epistolæ. Ideo aduerbium Tantum, non potest coherere præcedentibus. Sed quod (ut Hiero. sentit) utriq̄ populo suus apostolus mitteret. Gentibus is, qui liberam fidem sine onere legis doceret. Iudæis is, qui legem inolitam, propter fidem paulatim alendam, toleraret. Pauperes, quos Rho. xvj. pauperes sanctorum uocat, ij sunt, quibus iudæi substantias rapuerant propter Christum, ut ad Hebre. scribit. Aut qui sua bona cōmunia fecerant, ut Actū iij. scribitur. Forte & ij, qui penuria laborabant famis tempore, quæ sub Claudio factam, Lucas in actis meminit. Certum est autem, q̄ sub Claudio ista contigerunt, quæ hoc narrat capitulo, Si calculum duxeris annorum. Cernis autem, quod alterum apostolicū opus sit, sollicitum esse pro pauperibus. Admouendi peribus,

scribit, quod diuisiones operationum sunt, idem autem deus, qui operatur omnia in omnibus. Sed & græca uox, autore Erasmo, plusq̄ operari latinū significat, scilicet efficacem uim suam ostendere. Vnde latentem energiam Hierony. ad Paulinam dicit. Hæc est gratia spiritus, qua diuersa dona & opera multiplicat in apostolis, & cum uirtute perficit in auditoribus. Vide electum uerborum pensatorem, Euangelium præputij, euangelium circumcisionis, Apostolatus circumcisionis, apostolatus in gentes, Nomina officij & laboris tantū referet. Euangelium em̄ pro officio euangelij prædicandi nimirum accipit. Et in præputium, in gentes, quod ad gētes hoc officio fungeretur. Apostolatus uero ipso nomine, officij sonat. At nostro seculo nomina dignitatis duntaxat sunt.

Euangelium enim, q̄ contemnatur ab ijs, qui titulo eius uehuntur, horrendum est cogitare, si æstimes quid sit uerbum dei, & quanto pretio paratum, ut reuelaretur hominibus. Non satis erat dicere, cum uidissent, quod mihi creditum esset euangelium, sed addit, cum cognouissent gratiam, quæ data est mihi. Ministerium uiderunt, gratiam cognouerunt. Quid ita? Nempe gratiam sapientia, qua præ cæteris pollebat in uerbo, & uirtutis, qua inter gentes miracula fecerat, ex uerbo & opere cognita est in eo gratia. Necessarium forte ratus, hæc duo simul ponere, ne officium uerbi suscipiat, qui gratia careat, qua ministerij eiusmodi adimpleat. Multis uidemus crediti euangelium & officium apostolicum, sed gratiam non cognoscimus in eis; neq̄ em̄ uerbo, neq̄ opere eam possunt indicare.

Videbantur columnæ esse. Obscuro, cur non dicit, Erant columnæ? An inuidet eis gloriam? Absit. Sed de re, ut est, loquitur. Esse enim columnam in ecclesia, personale est, & iuxta faciem quæ deus nō respicit. Est enim in uisu & opinione hominum, necessaria quidem ipsa, propter subiectos, sed non res ipsa, in qua sit fidendum. Necessè est esse principes & reges; id est, uideri, & tales in opinione hominum existimari, cæterum personæ sunt mundi & externæ uitæ, intus ubi deus uidet, forte ultimis seruis inferiores. Ita episcopatus, sacerdotium, & omnis ordo & status ecclesiæ personæ sunt, non res ipsa solida in æternum. Quare aptissima per uerbum Videbantur, de ijs loquitur, contra insensatos, qui in personas, non secus ac res ipsas ueras intuentur. Quare uerbum uidebantur, non accipiendū est, quo nunc usu habetur, dum de re uel falsa, uel apparente dicimus, mihi uideo. Sed simpliciter, uidebantur; id est, habebantur & suspiciebantur pro columnis, & ueræ columnæ erant, quantum in hac uita esse potest; in qua omnia, quæ uidentur, personæ sunt, & externa rerum facies.

Et hæc ecliptica oratio est: Ut nos in gentes, ipsi autem in circumcisionem, subaudi euangelisarem, aut apostoli essemus; & huic tropo Pauli nō tandem assuescendum est. Non autem sic partiti sunt ministeria ista, ut nullum iudæum Paulus, & nullum gentilem Petrus doceret, cum sint in contrarium utriusq̄ epistolæ. Ideo aduerbium Tantum, non potest coherere præcedentibus. Sed quod (ut Hiero. sentit) utriq̄ populo suus apostolus mitteret. Gentibus is, qui liberam fidem sine onere legis doceret. Iudæis is, qui legem inolitam, propter fidem paulatim alendam, toleraret. Pauperes, quos Rho. xvj. pauperes sanctorum uocat, ij sunt, quibus iudæi substantias rapuerant propter Christum, ut ad Hebre. scribit. Aut qui sua bona cōmunia fecerant, ut Actū iij. scribitur. Forte & ij, qui penuria laborabant famis tempore, quæ sub Claudio factam, Lucas in actis meminit. Certum est autem, q̄ sub Claudio ista contigerunt, quæ hoc narrat capitulo, Si calculum duxeris annorum. Cernis autem, quod alterum apostolicū opus sit, sollicitum esse pro pauperibus. Admouendi peribus,

scribit, quod diuisiones operationum sunt, idem autem deus, qui operatur omnia in omnibus. Sed & græca uox, autore Erasmo, plusq̄ operari latinū significat, scilicet efficacem uim suam ostendere. Vnde latentem energiam Hierony. ad Paulinam dicit. Hæc est gratia spiritus, qua diuersa dona & opera multiplicat in apostolis, & cum uirtute perficit in auditoribus. Vide electum uerborum pensatorem, Euangelium præputij, euangelium circumcisionis, Apostolatus circumcisionis, apostolatus in gentes, Nomina officij & laboris tantū referet. Euangelium em̄ pro officio euangelij prædicandi nimirum accipit. Et in præputium, in gentes, quod ad gētes hoc officio fungeretur. Apostolatus uero ipso nomine, officij sonat. At nostro seculo nomina dignitatis duntaxat sunt.

Euangelium enim, q̄ contemnatur ab ijs, qui titulo eius uehuntur, horrendum est cogitare, si æstimes quid sit uerbum dei, & quanto pretio paratum, ut reuelaretur hominibus. Non satis erat dicere, cum uidissent, quod mihi creditum esset euangelium, sed addit, cum cognouissent gratiam, quæ data est mihi. Ministerium uiderunt, gratiam cognouerunt. Quid ita? Nempe gratiam sapientia, qua præ cæteris pollebat in uerbo, & uirtutis, qua inter gentes miracula fecerat, ex uerbo & opere cognita est in eo gratia. Necessarium forte ratus, hæc duo simul ponere, ne officium uerbi suscipiat, qui gratia careat, qua ministerij eiusmodi adimpleat. Multis uidemus crediti euangelium & officium apostolicum, sed gratiam non cognoscimus in eis; neq̄ em̄ uerbo, neq̄ opere eam possunt indicare.

Videbantur columnæ esse. Obscuro, cur non dicit, Erant columnæ? An inuidet eis gloriam? Absit. Sed de re, ut est, loquitur. Esse enim columnam in ecclesia, personale est, & iuxta faciem quæ deus nō respicit. Est enim in uisu & opinione hominum, necessaria quidem ipsa, propter subiectos, sed non res ipsa, in qua sit fidendum. Necessè est esse principes & reges; id est, uideri, & tales in opinione hominum existimari, cæterum personæ sunt mundi & externæ uitæ, intus ubi deus uidet, forte ultimis seruis inferiores. Ita episcopatus, sacerdotium, & omnis ordo & status ecclesiæ personæ sunt, non res ipsa solida in æternum. Quare aptissima per uerbum Videbantur, de ijs loquitur, contra insensatos, qui in personas, non secus ac res ipsas ueras intuentur. Quare uerbum uidebantur, non accipiendū est, quo nunc usu habetur, dum de re uel falsa, uel apparente dicimus, mihi uideo. Sed simpliciter, uidebantur; id est, habebantur & suspiciebantur pro columnis, & ueræ columnæ erant, quantum in hac uita esse potest; in qua omnia, quæ uidentur, personæ sunt, & externa rerum facies.

Et hæc ecliptica oratio est: Ut nos in gentes, ipsi autem in circumcisionem, subaudi euangelisarem, aut apostoli essemus; & huic tropo Pauli nō tandem assuescendum est. Non autem sic partiti sunt ministeria ista, ut nullum iudæum Paulus, & nullum gentilem Petrus doceret, cum sint in contrarium utriusq̄ epistolæ. Ideo aduerbium Tantum, non potest coherere præcedentibus. Sed quod (ut Hiero. sentit) utriq̄ populo suus apostolus mitteret. Gentibus is, qui liberam fidem sine onere legis doceret. Iudæis is, qui legem inolitam, propter fidem paulatim alendam, toleraret. Pauperes, quos Rho. xvj. pauperes sanctorum uocat, ij sunt, quibus iudæi substantias rapuerant propter Christum, ut ad Hebre. scribit. Aut qui sua bona cōmunia fecerant, ut Actū iij. scribitur. Forte & ij, qui penuria laborabant famis tempore, quæ sub Claudio factam, Lucas in actis meminit. Certum est autem, q̄ sub Claudio ista contigerunt, quæ hoc narrat capitulo, Si calculum duxeris annorum. Cernis autem, quod alterum apostolicū opus sit, sollicitum esse pro pauperibus. Admouendi peribus,

scribit, quod diuisiones operationum sunt, idem autem deus, qui operatur omnia in omnibus. Sed & græca uox, autore Erasmo, plusq̄ operari latinū significat, scilicet efficacem uim suam ostendere. Vnde latentem energiam Hierony. ad Paulinam dicit. Hæc est gratia spiritus, qua diuersa dona & opera multiplicat in apostolis, & cum uirtute perficit in auditoribus. Vide electum uerborum pensatorem, Euangelium præputij, euangelium circumcisionis, Apostolatus circumcisionis, apostolatus in gentes, Nomina officij & laboris tantū referet. Euangelium em̄ pro officio euangelij prædicandi nimirum accipit. Et in præputium, in gentes, quod ad gētes hoc officio fungeretur. Apostolatus uero ipso nomine, officij sonat. At nostro seculo nomina dignitatis duntaxat sunt.

Euangelium enim, q̄ contemnatur ab ijs, qui titulo eius uehuntur, horrendum est cogitare, si æstimes quid sit uerbum dei, & quanto pretio paratum, ut reuelaretur hominibus. Non satis erat dicere, cum uidissent, quod mihi creditum esset euangelium, sed addit, cum cognouissent gratiam, quæ data est mihi. Ministerium uiderunt, gratiam cognouerunt. Quid ita? Nempe gratiam sapientia, qua præ cæteris pollebat in uerbo, & uirtutis, qua inter gentes miracula fecerat, ex uerbo & opere cognita est in eo gratia. Necessarium forte ratus, hæc duo simul ponere, ne officium uerbi suscipiat, qui gratia careat, qua ministerij eiusmodi adimpleat. Multis uidemus crediti euangelium & officium apostolicum, sed gratiam non cognoscimus in eis; neq̄ em̄ uerbo, neq̄ opere eam possunt indicare.

Videbantur columnæ esse. Obscuro, cur non dicit, Erant columnæ? An inuidet eis gloriam? Absit. Sed de re, ut est, loquitur. Esse enim columnam in ecclesia, personale est, & iuxta faciem quæ deus nō respicit. Est enim in uisu & opinione hominum, necessaria quidem ipsa, propter subiectos, sed non res ipsa, in qua sit fidendum. Necessè est esse principes & reges; id est, uideri, & tales in opinione hominum existimari, cæterum personæ sunt mundi & externæ uitæ, intus ubi deus uidet, forte ultimis seruis inferiores. Ita episcopatus, sacerdotium, & omnis ordo & status ecclesiæ personæ sunt, non res ipsa solida in æternum. Quare aptissima per uerbum Videbantur, de ijs loquitur, contra insensatos, qui in personas, non secus ac res ipsas ueras intuentur. Quare uerbum uidebantur, non accipiendū est, quo nunc usu habetur, dum de re uel falsa, uel apparente dicimus, mihi uideo. Sed simpliciter, uidebantur; id est, habebantur & suspiciebantur pro columnis, & ueræ columnæ erant, quantum in hac uita esse potest; in qua omnia, quæ uidentur, personæ sunt, & externa rerum facies.

Et hæc ecliptica oratio est: Ut nos in gentes, ipsi autem in circumcisionem, subaudi euangelisarem, aut apostoli essemus; & huic tropo Pauli nō tandem assuescendum est. Non autem sic partiti sunt ministeria ista, ut nullum iudæum Paulus, & nullum gentilem Petrus doceret, cum sint in contrarium utriusq̄ epistolæ. Ideo aduerbium Tantum, non potest coherere præcedentibus. Sed quod (ut Hiero. sentit) utriq̄ populo suus apostolus mitteret. Gentibus is, qui liberam fidem sine onere legis doceret. Iudæis is, qui legem inolitam, propter fidem paulatim alendam, toleraret. Pauperes, quos Rho. xvj. pauperes sanctorum uocat, ij sunt, quibus iudæi substantias rapuerant propter Christum, ut ad Hebre. scribit. Aut qui sua bona cōmunia fecerant, ut Actū iij. scribitur. Forte & ij, qui penuria laborabant famis tempore, quæ sub Claudio factam, Lucas in actis meminit. Certum est autem, q̄ sub Claudio ista contigerunt, quæ hoc narrat capitulo, Si calculum duxeris annorum. Cernis autem, quod alterum apostolicū opus sit, sollicitum esse pro pauperibus. Admouendi peribus,

scribit, quod diuisiones operationum sunt, idem autem deus, qui operatur omnia in omnibus. Sed & græca uox, autore Erasmo, plusq̄ operari latinū significat, scilicet efficacem uim suam ostendere. Vnde latentem energiam Hierony. ad Paulinam dicit. Hæc est gratia spiritus, qua diuersa dona & opera multiplicat in apostolis, & cum uirtute perficit in auditoribus. Vide electum uerborum pensatorem, Euangelium præputij, euangelium circumcisionis, Apostolatus circumcisionis, apostolatus in gentes, Nomina officij & laboris tantū referet. Euangelium em̄ pro officio euangelij prædicandi nimirum accipit. Et in præputium, in gentes, quod ad gētes hoc officio fungeretur. Apostolatus uero ipso nomine, officij sonat. At nostro seculo nomina dignitatis duntaxat sunt.

ἐπιφέρει, efficit
caciter opera
ri.

Verborum
pensator.

In nostrum
seculum.

Officium cū
gratia.

Esse in eccle
sia columnā.

Videbantur.

Ecliptica tro
pus Paulin.

Pauperes.

Apostolicū
op^o est, solici
tū eē de pau
nendi peribus.

Mm ij

nendi enim gratia hoc addidisse uideatur, futurum sciens, apostolorum successorum alia curaturos quam pauperes. Vnum merito mouere potest, Cur potissimum Petro sese aequet, ceteris apostolis tacitis? Quin & Petro apostolatū circumcissionis tribuit, itē ceteris tacitis. Forte quod hic, ut erat primus inter apostolos, ita maxime eum pseudopostoli factauerint ad euangelij iniuriam. Aut iterum futuris monstris prouidit cautionem.

Cum autem uenisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti: quia reprehensibilis erat. Prius enim quā uenirent quidam a Iacobo, cum gentibus edebat. Cum autem uenissent, subtraherat & segregabat se timens eos, qui ex circumcissione erant: & simulationi eius ceteri iudaei cōsenserūt: ita, ut & Barnabas duceretur ab eis in illā simulationē.

Acriter in hoc
cāpocōgredi
unt Hierony
mus & Aug.

Ista est Abel, seu planicies magna, in qua acriter congressi sunt illustissimi duo patres, Hieronymus & Augustinus. Hieronymus nixus eo fundamento, quod Paulus similia fecerit, quando Act. xvj. circumcidit Timotheum propter iudaeos, qui erant in illis locis: nō utique necessitate legis, cum iam (ca. xv.) apostoli statuisent, gentiles non debere oneribus legis premi. Timothei autē pater gentilis fuerat. Et quod amplius est, in eodem ca. docet custodiri dogmata & decreta apostolorum, contra quae ipse eodem tempore circumcidit Timotheum. Item Act. xvij. torondit sibi caput in cenchreis, & habebat uotum. Et ca. xxj. cum uiris quatuor habentibus uotum super se, intrauit templū, & sanctificauit se cum illis, & oblata est oblatio pro eo. Item suo ipsius testimonio, j.

B. Hierony.

Corinth. xij. Factus sum iudaeis tanquam iudaeus. Dicit ergo b. Hieronymus Qua fronte, qua autoritate audeat hoc in Petro reprehendere, qui circumcissionis apostolus erat, quod ipse apostolus gentium arguitur commisisset? Quare putat Paulum simulatoria reprehensione in Petrum usum esse, ut quia Petrus simulatione sua, gratiae periculum dederat: Paulus noua (ut dicit) usus arte pugnandi, noua simulatione, seu contradictionis dispensatione corrigeret. Huius sententiae textus graecus fauere uidetur, ubi secundum faciem, seu in facie habetur. Ut enim Erasimus hic dicit, praepositio kata, cum accusatiuo significat secundum, seu per: cum genitiuo autem, in, seu aduersus. hic autem Kata propositio est, id est, secundum faciem, in facie, apparenter, coram alijs, pia scilicet hypocrisis, apud se aliud sentiens. Et illud quod in graeco, non reprehensibilis erat, sed reprehensus erat, Quia reprehensus esse potuit infirmis & ignorantibus, qui tamen reprehensibilis non sit.

κατα πρόσω
ποπι.

B. Augusti.

Beatus August. eo uerbo nititur, quod supra dixit Paulus: Quae autem scribo uobis, ecce coram deo non mentior. Ne si Paulus, quando dicit Petrum reprehensibilem, & se ei in facie restitisse, & eum corripuisse, nō uere haec ita sint facta, citraque simulationem, iam nō uerum dicat, sicut iurauit dicturum. Et mendacio saltem officioso sit mentitus. Ac sic totius scripturae uacillabit autoritas, si in uno loco aliud dicatur, & aliud sentiatur. Necessē enim Petrum fuisse uere reprehensibilem, & uere a Paulo correctum, aut Paulum esse mentitum, quādo eum correxit & reprehendit. Et quanquā sententia b. August. possit eludī per graecam textum, qui non reprehensibilis, sed reprehensus habet, ut & Hierony. subnotat: tamē adhuc uerum est & certum, eum reprehensibilem fuisse, ex facto Pauli, qui irreprehensibile non reprehenderet. Sed textū uideamus qui erit optimus in hac re iudex. Primo certū est, quod Paulus Petrum non reprehendit

Textus iudex
optimus.

hendit, quia gentiliter uixisset (ut uult b. Hiero.) tunc enim uere & idem in se ipso reprehendisset, & staret omnino firmiter sententia b. Hiero. qui legalia non licere putauit, & mortifera esse post passionem Christi. Hic enim defecit sanctus uir, abductus a maioribus suis aliquot. Sed ideo reprehendit, quia simulauit. Simulationem inquam, Petri Paulus non tulit. Nam hoc approbat quod gentiliter uixerat, & rursus iudaice: sed quod ueniētibz iudæis subtrahebat, ac se gregabat se a cibis gentilium: qua subtractione gentibus & iudæis autor fiebat, gentilia esse illicita, & iudaica necessaria; cum tamen sciret utraqz esse libera & licita. Vnde & textus indicat, Petrum non ignorasse hæc esse libera, quia prius (inquit) cum gentibus edebat. Item timēs eos, qui a Iacobo uenerāt; timore ergo, non ignorantia hæc fecit. Non enim dicit Paulus: Quare tu gentiliter uiuis? Nec dicit: Quare ad iudaismum reuerteris? Vtraqz licuit facere, sed quare cogis gentes iudaisare. Coactio ista per simulationem & subtractionem reprehensibilis erat, qua gentes & iudæi credebant, esse iudaica necessaria, & gentilia illicita. Sic non queritur cæteros iudæos consensisse in cibum, uel gentilem uel iudæum (sciebant enim esse licitum) sed in simulationem Petri, coactionem gentium & iudæorum ad iudaismum, ut necessarium. Item non queritur Barnabam edisse cum eis iudaice uel gentiliter, sed abductum in eandem simulationem, & coactionem gentium & iudæorum ad iudaismum consensisse. Igitur contra necessitatem pro libertate pugnat Paulus. Sola enim fides Christi necessaria est, ut iusti simus; cætera omnia liberrima; neqz præcepta amplius, neqz prohibita. Si ergo Petrus recta fronte utraqz fecisset, non fuisset reprehendendus: Sicut Paulus utraqz cum fiducia fecit. Ad Hierony. ergo dicimus, quod admittendum sit in græco, Reprehensus, ad eos pertinere, qui Petrum apud Paulum accusarunt, quod ab eis se subtraxerat, & Paulum in hanc reprehensionem Petri commouerunt: fuit tamen uere reprehensibilis. Porro an Petrus in hoc peccauerit (ut uocant) mortaliter, uiderint alij. Hoc scio, quod non, qui tali simulatione cogebatur ad iudaismum, nisi fuissent per Paulum reducti perissent: quia non in fide Christi, sed in operibus legis iustificari cœperunt. Ideo Petrus cum cæteris præbuit efficax scandalum, non morum sed fidei, & æternæ damnationis. Nec Paulus tam fidenter restitisset, si leue & ueniale periculum hic fuisset; conqueritur enim, euangelij ueritatem fuisse desertam. At ueritatem euangelij non sequi, iam infidelitatis crimen est. Non mihi placet studium illud in sanctos nimium excusandi & efferendi, præsertim si in sacræ scripturæ uim uergat. Melius est Petrum & Paulum in infidelitatem lapsos, immo anathema haberi (ut supra dixit) quæ utrumqz nota euangelij perire. Iam quod græce Kata prosopon, in facie, putatur ad simulationem Pauli astruendam ualere, non probo. Non simulabat Paulus, sed ex corde pleno restitit simulationi Petrinæ noxiæ. Et in facie, id est, quod coram omnibus, seu in manifesto, ut beatus Ambrosius quoqz exponit, sic infra: Dixi Cephæ coram omnibus. Sic enim supra dixi, faciē (more scripture) significare id, quod in manifesto est, & contrarium abscondito: ut illic homo uideat ac iudicet, hic deus. Quo uerbo non procacitatem ac superbiam suam prouidit, ut insipiens Porphyrius criminatur, sed necessitatem & summam modestiam. Nec enim reprehendit Petrum, donec cæteri omnes consenserunt, dein de & Barnabas socius suus quoqz esset abductus, ac iam nullus prorsus relictus, qui pro ueritate euangelij staret, & illorum factum iam autoritas fiebat, contra libertatem euangelicam. Modestia debetur, quod non mox reprehendit, sed omnes prius abduci, permisit. Necessitati autem quod euangelium iam

Defecit sanctus Hiero.

Coactio per simulationem reprehensibilis

Ad Hiero.

Petrus scandalum fidei præbuit.

NOTA

κατὰ πρόσωπον in facie

Factum non fuit autoritas contra euangelium

peribat. Aut si pertinaciter in uerbi græci statur, quod secundū faciē omni no significet, secundū apparentiā; ut Ioan. vii. Nolite iudicare secundū faciē. adhuc nō cogit simulationē in Paulo fuisse. Sed iste potius erit sensus, quod ex animo quidem restitit, externo uerbo obiurgans, sed non ex corde maligno.

Quo modo Ecclesias. vii. Filia tibi sunt, serua corpus earū; & nō ostendas hilarem faciē tuā ad eas. Sic parentes sunt asperi filijs secundū faciē, non ex corde, nec tamen simulatorie. Et quilibet Christianus seruata cordis dulcedine & unitate, corripere fratrem & dissentire ab eo debet. Sed & de ipso deo dicitur Thren. iij. Non enim humiliavit ex corde suo, & abiēcit filios hominū. Quis autem dicat, deum simulare flagella, & abiēctiōnes hominū? Ita Paulus uera reprehensione Petri corripuit; durus in faciē, dulcis in corde erga Petri. Vera itaq; culpa Petri, & reprehensione dignissima, & in neutro simulatio, qualem d. Hierony. putat. Prior autem erat simulatio illa, qua rogabat Petrus, iudaica & legalia seruari.

Quæstio.

Quæstio. Quando Petrus infirmorū scandalum ueritus, pia cogitatione se subtraxit, Quid faceret Paulus, si in eodē euentu utriusq; essent infirmi, tam gentiles, q̄ iudæi? Cui cederet? Nam seorsum singulis consentire, nullā habet perplexitatem, si enim cum iudæis ederet, gentiles offenderet sicut Petrus. Si cum gentilibus, iudæos offenderet, sicut Petrus hic timuit. In hoc euentu euangelica ueritas seruanda est, & reddita ratione exponēda; sicut Paulus hoc loco facit, corā omnibus arguens Petri; & licitū asserens, gentiliter uiuere, & supra, qm Titū gentilē nō permisit circūdi, nec cessit ad horam. Si autē hic iudæi infirmi nolint sequi, dimittendi sunt. Melius est unam partem, cum euangelij ueritate seruari, q̄ utranq; partem, unā cū euangelio perire. Hunc autē locum apostoli, q̄ uellem cunctis Christianis esse cognitissimū, præsertim religiosi, clero, & non paucis supersticiosi, qui propter leges pontificias, aut sua statuta, nō raro subuertunt euangelicā & fidē & charitatē. Nec tantū habent iudicij, ut si postulet fraterna charitas, omittāt onera sua, nisi denuo per pecunias emerint & dispensationes & indulta, Cum nec pontifices, nec ecclesia possit quicquā statuerē, nisi quatenus libera permittat charitas, mutuaq; beneficētia. Si enim aliquid potest pontifex dispensare, & causa uel utilitatis, uel honestatis, aut, quæ maxima est, charitatis subsit, iam nō eges dispensatione, nisi tua propria. Nec em̄ lex hominū hucusq; peruenire potuit, ut in his causis te uel pilo ligaret, sed exceptas semper habeat has causas, Velit, nolit. Quod si causæ hæc nō subsint & solam libidinē tuā sequeris, certe pontificis dispensatio, tui & ipsius dissipatio & perditio erit. Heu quot carnificinas conscientiarū in ecclesiā inuexit ignorantia ista legis dei, & legum hominū. Non possum omittere nobile illam historiā ad hanc rem maxime pertinentē, De S. Spiridone Cypri episcopo, extat lib. j. tripertitæ, quod in quadagesima suscepto peregrino, cū aliud nō haberet, apposuit carnes porcinas, orans tamen primū, ac ueniā petens a deo: cum autē hospes refutasset, & Christianū se p̄fessus esset; propterea (inquit) magis nō debes refutare; omnia enim munda mundis, sicut sermo diuinus edocuit.

Notabile.

Spiridonis nobile factū.

Notandum

Non quod uelim præcepta maiorum contemni ullo modo, sed recte intellegi; quod ubi necessitas uel charitas contrarium obtulerit, ibi (præsertim accedente consilio confessoris uel boni uiri) pia humilitatē & reuerentia debet præceptum eiusmodi infringi. Ut non sit necesse confessionalia illa & indulta uendi & emi; Nam nisi alia causa tibi licuerit leges infringere, nulla dispensatio, nullum confessionale, nullum indultum per se tibi satis fuerit. Si

rit. Si autē alia causa fuerit, iam illis nō indiges, ut dixi. Ego tamen pontifices monerē, ut aliqñ ecclesiarū periculis miserti, tollerent tandem leges suas, quibus uidemus, nihil nisi cōsciērias illaqueari, aut pecunias expiscari, insuper & fiduciam Christi penitus suffocari; id est, ueros Christianos extinguī, & ecclesiam hypocritis & idolis repleri.

Cum autem uidiissem, quod non recte ambularent ad ueritatē euangeliij, dixi Cephæ coram omnibus: Si tu cum Iudæus sis, gentiliter uiuis, non iudaice, quomodo cogis gentes iudaizare?

Prodit Paulus Petrum, & retegīt eius simulationē (nam hanc solam arguit) Simulabat se Petrus, nō uiuere gentiliter, sed iudaice. At Paulus, immo (inquit) gentiliter uiuis, & uixisti, & nunc aliud simulas; & hac simulatione cogis gentes non gentiliter, sed iudaice uiuere; & ita in seruitutē legis urges. Ex quo perspicuum sit, Paulum non fuisse a d. Hierony. satis intellectū. Nam Hierony. eam simulationē intelligit, qua Petrus propter iudæos iudaifabat, seruans legem, quam non licebat seruare. At hanc Paulus nō arguit, neq; curat; sed eam, qua simulabat & segregabat se a gētilibus elcīs, quasi nō liceret eis uti; hæc enim erat euangelio periculosa, non illa. Fuerunt qui hunc Cephæ, alium quemdam ex lxx. discipulis fuisse assererent, ut est in Ecclesi. historia Eusebij. Sed hoc erudite & potenter conuellit d. Hiero. Peruerso enim studio uoluerunt Petro patrocinari, cū Paulus dedita opera hæc ad Galatas scripserit, ut obtunderet os detrahētū sibi, quod sua doctrina esset Petro postponēda. Cōtra (inquit) nō ex hominibus, sed ex deo, insup nō solum probata fuit per Petrum & apostolos, sed & ipse Petrus per eā correctus, ut iam non reliquū haberent, quod Paulo oggannirēt, quando & Petrus lapsus fuerit in ueritate euangeliij; libertatem, quam sibi uendicabat alijs, timore iudæorū subtrahens, ac per hoc inique cum eis agens. In quare, nimirū Paulus superiorē se Petro ostendit. Nec ista superioritas (ut dicitur) inflationis causa fuit. Quia persona hominis est, quam deus non respicit, super qua tamen horrenda discordia olim Rho. & Constantinopol. sedes contenderūt, tanq̄ re ad ecclesiam sola necessaria. Quasi unitas ecclesiæ sita sit in persona hominis, & potestate præcellente, ac nō potius in fide, spe, & charitate in spiritu. Illud quoq; omittendū non est, quanq̄ tritum & uulgare, quod Cephe autore Hiero. hebræum, immo Syrum idem sit, quod Petrus seu Petra græce, saxum uel soliditas latine, ut & decreta indicāt, ex Leone & Ambrosio sumpta. Errat ergo decretū Nicolai (si titulus nō mentitur) quod Cephæ sit idem quod caput, ut Petrū anxia illa affectione caput ecclesiæ præter Christū faciat. Cephale græcū, caput significat, non Cephe Syrum.

Nos natura iudæi, & non ex gentibus peccatores.

Comparat iudæos & gentes. Nos inquit natura iudæi, in legali iustitia excidimus quidem gentes, qui peccatores sunt, si nobis conferantur, ut qui, nec legem, nec opera eius habeant, uerū non in hoc iusti sumus coram deo. Externa est ista iustitia nostra. Et hanc sententiam, copiosissime tractat Rho. i. & ij. ubi primū gētes declaraz maxios pctōres fuisse; sed in. ij. ca. ad iudæos uertens, etiā si tales nō sint, quales gētes descripserat, nihilomin⁹ pctōres asserit q̄ legē foris nō int⁹ seruauerint, & in lege gloriātes, p legis trāsgressiōē deū ihonorauerint.

Scientes autē, quod non iustificatur ex operibus legis, nisi per fidē Iesū

Constitutum

Peruersum
studium
patrocinari
ctis.Hic Paulus
Petro superiorIn quo sita
unitas ecclesiæ

Cephe.

Error decreti

κεφαλη

Iesu Christi: & nos in Christum Iesum credimus, ut iustificemur ex fide Christi, & non ex operibus legis.

Iusti (inquit) sumus, sicut natura iudæi: Non peccatores, sicut gentes, sed iustitia operum legis, qua nullus iustificatur coram deo. Ideo & nos, sicut gētes, iusticia nostra pro stercore ducta, per fidem Christi iustificari quærimus: iam simul peccatores cū gentibus, simul iustificati cū gentibus: quando deus nihil discreuit (ut Petrus Act. xv. dicit) inter nos & illos fide purificans corda illorū.

Verum hic locus, quoniam absurdus uidetur ijs, qui Paulinæ theologiæ non dum assueuerunt. Quando & d. Hierony. non nihil sudat in hac intelligentia, latius prosequemur, eadē quæ supra cœpimus, de paternis traditionibus. Nec uideo inter extantes autores, qui ad hanc sententiā satisfit, præter unum Augustinū. Nec hunc in omnibus locis, sed ubi cum Pelagianis gratiæ dei hostibus pugnat. Hic facilē tibi & apertū faciet Paulū. In primis itaq; sciendū, quod homo dupliciter iustificatur, & omnino contrarijs modis. Primo ad extra, ab operibus, ex proprijs uiribus: quales sunt humanæ iusticiæ, usu, ut dicitur, & cōsuetudine comparatæ. Qualem describit Aristoteles, aliq; philosophi: Qualem leges ciuiles, & ecclesiasticæ in ceremonijs: Qualem dictamen rationis, & prudentia parit. Sic enim putant, operando iusta, iustū fieri: temperando temperatū, & similia. Hanc facit & lex Mosi, ipse quoq; decalogus: scilicet ubi timore pœnæ, aut promissione mercedis seruitur deo, non iuratur per nomen dei, honorantur parentes, non occiditur, nō rapitur, nō adulteratur &c. Hæc est iusticia seruilis, mercenaria, ficta, speciosa, externa, temporalis, mundana, humana: quæ ad futurā gloriā nihil prodest, sed in hac uita recipit mercedē, gloriā, diuitias, honorem, potentiam, amicitiam, sanitatem, aut certe pacem, ac tranquillitatem, minusq; malorū, q̄ ijs, qui secus agunt: sicut Christus pharisæos describit. Et beatus Augusti, Rhomanos lib. j. ciui. viij. Hæc mire fallit, etiam sapientes & magnos uiros, nisi in sacris literis fuerint eruditi. Hanc Hier. ij. uocat cisternam dissipatam quæ nō continet aquam: & tamen (ut ibidem dicit) facit, ut præsumat se sine peccatis esse. Et omnino similis est actibus ijs, quos uidemus a simia fieri, æmulatione hominū: aut quos personati in scenis & ludis ostentant: atq; omnino hypocritarum & idolorū propria est. Ideo in scripturis uocatur mendaciū & iniquitas. Inde nomē Bethauen, domus iniquitatis. Ex horum genere sunt & hodie, mentium illi deceptores, qui libero freti arbitrio, bonam (ut aiunt) formant intentionem, & actum diligēdi deum super omnia, ex naturalibus elicitem habentes, mox gratiam dei sese obtinuisse perditissime præsumunt. Hi sunt, qui hemorrhoiſſam (id est, peccatricē conscientiam) operibus sanare laborant, & consumpta substantia, peius habere faciunt. Secundo, ab intra, ex fide & gratia: ubi homo de priore iusticia prorsus desperans tanquam ab immūditia menstruata, proruit ante deum, gemēs humiliter, peccatoremq; sese confessus, cum publicano dicit: Deus propitius esto mihi peccatori. Hic, inquit Christus, descendit iustificatus in domum suā.

Iustitia duplex. Hæc enim, quia est aliud nihil, q̄ inuocatio nominis diuini. Nomen autem dei, est misericordia, ueritas, iustitia, uirtus, sapientia, suiq; nominis accusatio.

Iusticia humana. Est autē nomen nostrum, peccatum, mendacium, uanitas, stulticia: iuxta illud Omnis homo mendax, uanitas &c. omnis homo uiuens. Inuocatio autem nominis diuini, si est in corde, & ex corde uere facta, ostendit quod cor & nomen dñi sint unū simul, & sibi cohærentia. Ideo impossibile est, ut cor nō participet

Iustitia dei & uera.

Nomen dei.

Nomen nostrum.

accipet, eiusdem uirtutibus, quibus pollet nomen domini. Cohæret autē cor & nomen domini per fidem. Fides autem per uerbū Christi, quo prædicatur nomen domini, sicut dicit; Narrabo nomen tuū fratribus meis; Et rursum. Ut annunciet in Sion nomen domini. Sicut ergo nomen domini est purum, sanctum, iustum, uerax, bonum &c. Ita si tangat, tangaturq; corde (quod fit per fidem) omnino facit cor simile sibi. Sic fit, ut credentibus in nomine domini, donentur omnia peccata, & iustitia ei imputetur, propter nomen tuum domine, quoniam bonū est; nō propter meritum ipsorum, quoniam nec ut audirent, meruerūt. Iustificato autē sic corde per fidē, quæ est in nomine eius, dat eis deopotestātē filios dei fieri, diffuso mox spiritu sancto in cordibus eorum; qui charitate dilatat eos, ac pacatos hilaresq; faciat omnium bonorum operatores, omnium malorum uictores, etiā mortis contēptores & inferni. Hic mox cessant omnes leges, omnium legū opera, omnia iam sunt libera, licita, & lex per fidem & charitatē est impleta. Ecce hoc est quod Christus nobis meruit, scilicet prædicari nomē domini (id est misericordiā, ueritatē dei) in quod qui crediderit, saluus erit. Igitur si te conscientia uexat, & peccator es, & quæris fieri iustus: quid facies? An circūspicies, quæ nam opereris, aut quo eas? Non. Sed uide, ut nomen domini uel audias, uel recorderis; hoc est, quod deus est iustus, bonus, sanctus; & mox huic adhære, firmiter credens eum esse tibi talem, & simul tu iam talis es, similis eius. Verum nomen domini nusquā clarius uidebis, q̄ in Christo, tibi uidebis, q̄ bonus, suauis, fidelis, iustus, uerax sit deus, ut qui proprio filio suo nō peperit. Hic te per Christū trahet ad seipsum. Sine hac iustitia impossibile est, cor mundū esse, ideo impossibile est, iustitiam hominū ueram esse. Hic enim assumitur nomē domini in ueritatem, illic assumitur in uanitatē, quia hic deo gloriā, sibi confusionem, illic sibi gloriā, deo cōtumeliā, reddit homo. Hæc est uera cabala nominis domini, nō tetragramati, de quo Iudei superstiosissime fabulantur. Fides inq; in nomen domini, est intelligentiā legis, finis legis, & prorsus omnia in omnibus. At in Christum posuit hoc nomen suum, sicut per Moysen prædixit. Hæc est iustitia liberalis, gratuita, solida, interna, æterna, uera, cœlestis, diuina. Quæ in hac uita, nihil meretur, neq; accipit, neq; querit. Immo, cum sit in Christum, & nomen eius (quod est iustitia) fit ut Christi & Christiani iustitia, sit una eademq; ineffabiliter sibi cōiuncta. Christo enim scaturit & ebullit, sicut dicit Ioan. iij. Aquam, quam ego dabo, fiet in eo fons aquæ uiuæ salientis, in uitam æternam. Ita fit, ut sicut alieno peccato omnes facti sunt peccatores, ita aliena iustitia, omnes fiunt iusti. ut Rhoma. v. dicit. Sicut per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi; Ita per unius hominis Christi iustitiam, iusti constituuntur multi. Hæc est illa misericordia per omnes prophetas prædicta. Hæc benedictio, Abrahamæ & semini promissa; ut infra uidebimus. Nunc reuertendo ad textum, uideamus, q̄ recte Apostolus dicat; Scientes, quod ex operibus legis, non iustificatur homo, nisi scilicet ex fide Iesu Christi, & nos in Christo Iesu credimus, ut iustificemur ex fide Iesu Christi, & non ex operibus legis. In quibus uerbis, utranq; hanc iustitiam designat, & priore reprobata, posteriorem amplectitur. Ita & tu facias charissime frater; audi primum, quod Iesus significet salutem, & Christus unctiōnem misericordiæ. Et inauditam hanc salutem, & misericordiam crede firmiter, & iustificaberis. Hoc est, Crede eum tibi fore salutē & misericordiā; & ita eris sine omni dubio. Quo circa, satis impie & nimis generaliter docetur, quando remissio peccatorum, per satisfactiunculas, per contritiones

NOTA

Quid facient
dū peccatori
ut fiat iustus?

Vera Cabala
la. 2. 2. 2.
Fides in no-
men domini

NOTA

tritiones

Opera legis. tritiones coactas fieri docetur: hac fidei in Christū doctrina prorsus omīssa, ut nunc uulgas sententia strorū theologisat. Notandū tamen hic, q̄ opera legis apostolus nō reprobat, ut & d. Hierony. hoc loco docet, sed fiduciam operum legis: hoc est, opera nō negat, sed negat per ea quēq̄ iustificari posse. Vnde cū emphasi & epītasi uerbū apostoli legendū est, quando dicit: Non iustificatur homo ex operibus legis. q. d. Admitto fieri opera legis, sed dico eis, non iustificari hominem, nisi coram se & hominibus, & pro huius uitæ mercede. Sint opera legis, modo sciatur ea esse coram deo peccata, & iam non uera opera legis. Ac sic funditus destruit iusticiæ nostræ fiduciam. Quod ultra omnia opera legis, lōge alia iusticia opus sit, nempe operibus dei & gratiæ. Item & hoc obseruabis, q̄ opera legis generaliter dicit, nō tantū ceremonialia, sed prorsus omnia, etiam decalogi. Quia & ipsa extra fidem & iusticiā ueram dei facta, tū non sufficiunt, tum falsam fiduciā hypocritis in specie sua præstant. Desperandum ergo omnino ab omnibus uiribus, operibus, legibus, uolenti saluari.

Item tropum huic apostolo familiarem tibi notabis, q̄ opera legis, non aliorum usu uocat, quibus impletur lex ipsa. Nam hic sensus in causa est, q̄ apostolum plurimi non intelligunt, qui opera legis non nisi iusta & bona intelligere possunt, quando lex ipsa bona est & iusta: ideo coacti sunt per legem intelligere ceremonialia, q̄ illa fuerint tunc mala & mortua. Verum errant, Lex ceremonialis sicut fuit, ita nunc quoq̄ est bona & sancta, quia ab ipso deo statuta. Apostolus constanter negat impleri legem per opera, sed per solam fidem. Quia impletio legis est iustitia, sed hæc non est operum, immo fidei: ideo per opera legis non potest intelligere ea, quibus satis fit legi. Quid ergo? Regula apostoli est hæc, Non opera implent legem, sed impletio legis facit opera.

Regula apst.

Opera legis.

Non iusta faciendo, iustus fit: sed factus iustus, facit iusta. Prior est iustitia, plenitudoq̄ legis, anteq̄ fiant opera, cum hæc ex illa fluāt. Ideo opera legis appellat ad differentiā operū gratiæ, seu operū dei: quia opa legis, uere legis sunt, nō nostra: cum nō fiant uoluntate nostra operante, sed lege, per minas ea torquente, uel per promissa eliciente. Quod autem nostra uoluntate libere non fit, sed alio exigente, iam non nostrū, sed exactoris potius opus est. Eius enim sunt opera, quo imperante fiunt: Sed fiunt imperante lege, nō lubente uoluntate. Quod satis patet, si cui liberum esset, sine lege uiuere, nunq̄ sua sponte faceret opera legis. Inde apud Isaiam, ix. lex uocatur exactor, quando dicit. Virgam humeri eius, iugum oneris eius, sceptrum exactoris eius superasti, sicut in die Madian. Quia per paruulū, qui datus est nobis in quē credimus, efficiuntur liberi, ac lubētes in legum: ac iam nos nō legis sumus, sed lex nostra est: & opera non legis, sed gratiæ sunt: ex qua libere & suauiter scaturiunt, quæ lex prius aspere & fortiter exprimebat. Hæc intelliges, si quatuor ordines operū dispoſueris. Opera peccati, quæ domināte cōcupiscentia fiunt, sine resistentia gratiæ. Opera legis, quæ foris coercita concupiscentia fiunt, tamen intus eo magis feruente, & legem obediēte: id est, quæ sunt bona in specie, mala in corde. Opera gratiæ, quæ repugnāte cōcupiscentia, uictore tamen spiritu gratiæ fiūt. Opera pacis, & perfectæ sanitatis, quæ extincta cōcupiscentia, plenissima facultate & suauitate fiunt: quod in futura uita erit, hic incipitur.

Nota.
Quatuor ordines operū.

ATON

Propter quod ex operibus legis non iustificabitur omnis caro.

Eandem Rho. iij. sententiā concludit. Et ibidē late probat ex Psal. xiiij. Non est iustus qui faciat bonū &c. Ideo necesse est opera legis esse peccata: alioquin iustificarent

iustificarent certe. Atque ita clarum est, iustitiam Christianam & humanam esse prorsus non modo diuersas, sed contrarias quoque. Quia hæc ex operibus fit: ex illa fiunt opera. Inde nihil mirum, quod theologia Paulina penitus ceciderit nec intelligi potuerit, postquam hæc coeperunt Christianos docere, qui Aristotelis moralia prorsus conuenire mentiti sunt, cum Christi Paulique doctrina: prorsus nec Aristotelem, nec Christum intelligentes.

Iustitia Christiana & humana.
In Aristotelicos theolog.

Nostra enim iustitia de cælo prospicit, & ad nos descendit. At impij illic sua iustitia in cælum ascendere præsumpserunt, & ueritatem illic adducere, quæ apud nos de terra orta est. Stat ergo Paulus fortiter: Nō iustificatur omnis caro ex operibus legis. Sicut & Psal. Non iustificabit in conspectu tuo omnis uiuens. Reliquum est, opera legis non esse opa iustitiæ, nisi eius quæ nos facimus.

Quod si quærentes iustificari in Christo, inuenti sumus & ipsi peccatores. Nunquid Christus peccati minister est? Absit.

Id est, diximus iam, nos in Christum credere, ut iustificemur ex fide Christi. At si nec sic iustificamur, immo adhuc inuenimur peccatores, & iustificationis indigentes: (Quia ex operibus legis tu cogis nō iustificari) ergo iustificatio ex fide nihil est: & Christus sua fide nos peccatores fecit, & legis iustitia egētes: quod est absurdissimum, & Christum prorsus abolere. Quia sic peccatum nobis ministrasset, quod per legem dilueretur: & iam esset legis iustitia melior, quam Christi.

Argumentatur enim apostolus ab impossibili & absurdo. q. d. Si lex necessaria est nobis, qui in Christo quærimus iustificari: ergo iustificati per Christum adhuc peccatores inueniemur, & legis debitores. Quod si hoc est, iam Christus non iustificauit nos, sed peccatores tantum fecit, ut per legem iustificemur, quod est impossibile. Quare & hoc est impossibile, legem, inquam, esse necessariam: & operibus legis nos iustificari. Iustificati enim in Christo, non inuenimur peccatores, sed iusti: quia Christus nō peccati sed iustitiæ minister est. Hæc b. Hieronymi sententia est, B. Augustinus Paulo aliter & coactius. — Ut autem apostolum intelligas, aduertes, quod subobscure Moſen cum Christo comparat. Nā is est Paulo tropus, quod legem appellat occasionem, uirtutemque peccati: ideo ministerium legis, ministratiōem mortis & peccati audet nominare. ij. Corint. j. Si ministratio mortis in literis deformata &c. Et Rho. vij. declarat, quomodo peccatum per legem occiderit. Ideo Moſen ministrum legis intelligit ministrum peccati & mortis: quod per legem peccatum ueniat, per peccatum mors. Quia, inquit Rho. iij. Vbi non est lex, nec prauaricatio: cui opponit Christum, ministrum iustitiæ: qui hoc impleuit, quod Moſes per legem exegit. Quod & Ioan. j. nō omnino tacet. Lex, inquit, per Moſen quidem data, gratia autem & ueritas per Iesum Christum facta est: q. d. lex non autem gratia, nec ueritas per Moſen: ergo potius peccatum & transgressio per eum ministrata est. Igitur Christus non est legislator, sed legis impletor. Omnis legislator minister peccati est: quia ponit occasionem peccati per legem. Vnde ueterem legem non per seipsum, sed per angelos ordinauit: nouam autem (id est gratiam) per seipsum dedit, misso spiritu sancto de cælo. Atqui iterum hic occurrit miseria ecclesiæ, & populi Christiani, quando intendunt in syluas, harenas, nubes maria legum Romanarum: quarum neque titulos sufficias ediscere tota uita. Hic apostolus cum fiducia leges pronunciat esse peccatorum ministratiōes: cum tamen nostri legislatores & peccatis & litibus occurrere sese iactent acerbis legum: nec ipsam in oculos impingentem

Argumentat apostolus ab absurdo.

Pauli tropus

Christus non legislator, sed impletor.

In miseriam christianæ ecclesiæ.

Nā experientia

Allegoria in experientiam sentiunt, stultum hoc eorum consilium demonstrare. Et ut ego
decem plagis aliquando allegorijs iudam, decem plagas Aegypti arbitror figuras fuisse, non
tantum iudaicorum Thalmudim, sed & ecclesiasticorum. Nam quod per ange-
los malos eas inflictas legimus, non potest negari doctrinas ac traditiones homi-
num illis significari. Cum angelus omnino nuncium uerbi & doctorem signifi-
ciet. Vt etiam angeli illi Apocalypsis ostendunt, cum suis plagis & phialis.

Verum ceteræ plagæ, quod aquæ nostræ in sanguinem uertunt; quod loqua-
cissime glossiarum ranæ nos inquietant; quod pediculi uellicant, & exugunt to-
tas substantias nostras; quod muscæ quoque laborantes & sudâtes nos depascunt;
quod pecora simplicis cordis occiduntur; quod uescis inflamur; quod grâdine
tyrannicæ uolentia censemur & ferimur; quod locustis ad medullas usque exu-
gimur, forte toleranda erant, pro peccatis nostris. Sed quod nouissimis malis ac-
cedentibus, tenebris palpabilibus excæcamur; & heu tandem primogenitâ iu-
stitiæ & fidei in Christo gloriam amittimus, non satis plorari potest. Verû, quâ-
do hic paternum in pontificibus officium dormit, ego quod possum, saltem præ-
sto fraternaliter; Monens ac rogans, ut & nos ad dominum clamemus; si qua miserâ
corditer descendat, & nos liberet de fornace ista ferrea, & domo seruitutis duris-
simæ.

Oblecto: Credo autem aliquos moueri, quod Apostolus hic negat peccatores
esse eos, qui in Christum credunt, & iustificantur; cum nullus sit hominum sine
peccato. Nec ipsemet; ut Rho. viij. & viij. de seipso testatur. Respondeo, om-
nis qui credit in Christum, iustus est; nõdum plene in re, sed in spe. Cæpius est
enim iustificari & sanari; sicut homo ille semiuuius. Interim autem dum iustifi-
catur, & sanatur, non imputatur ei, quod reliquum est in carne peccatum, pro-
pter Christum; qui cum sine omni peccato sit, iam unum cum Christiano suo fa-
ctus, interpellat pro eo ad patrem. Sic Rho. viij. cum dixisset se captiuari per legem
membrorum in peccatum, dicit; nihil dânationis est istis, qui sunt in Christo Iesu, qui
nõ secundum carnem ambulat. Nõ ait, nihil peccati, sed multum peccati est adhuc reli-
quum; uerum non dânationi imputatur. In hoc mysterium uidetur Christus
in cruce dixisse, consummatum est, antequam moreretur. Quare omnes eiusmodi
iustorum commendationes eodem modo intelligendæ sunt quod nõ omnino
in seipsis perfecti sint, sed in deo reputante & ignoscente propter fidem filij
Iesu Christi, qui est propitiatorium nostrum. Hæc longe b. Augu. lib. de natura
& gratia. Pernitiose errant & fallunt, qui baptisatis & pœnitentibus nullum
peccatum tribuunt, sed tantum infirmitatem, fomitem & morbum naturæ; præ-
sertim dum in seipso non esse peccatum garrunt, quod in deo reputate & igno-
scente, tantummodo non esse peccatum, debuerant dicere.

NOTA. Si enim quæ destruxi, iterum hæc ædifico, præuaricatorem me
constituo.

Hoc est, quando ego per fidei prædicationem docui iustificationem in Chri-
sto, & legem impletam; ac per hoc peccata destruxi; si iterum legem docerem ser-
uandam, & nõ impletam, quid aliud facerem, quæ quod peccata rursus statuerem,
& adhuc esse superanda operibus nostris? In qua re nihil facerem, nisi quod me uis-
tunc, uel modo male egisse ostenderem; hoc est, præuaricatorem statuerem, immo facerem
me alienum a Christo, in quo iustificatus fui; & denuo sub legem & peccata me tra-
derem, æque præuaricatorem sicut ante Christum fui. Iterum suis tropis apostolus utitur;
ideo uariant interpretes. D. Hiero. destructa & reedificata uult intelligi legem
scilicet ceremoniale. Quæ sententia & si uera est, angustior tamen est, quæ ut satis sit, cæ-
teris

teris scripturæ locis cōuenire B. Aug. destructa uocat opa legis, immo superbiam gloriātem & præsumptē de operibus legis. Nec hanc damno. Verū apostolum cum præcedentibus, & alijs locis cōparando, peccata (ut dixi) uideē destruere, non legem; præsertim cum Rho. iij. neget se destruere legem p̄ fidem sed potius statuere. Peccata aut̄ destruit Rho. vj. ut destruat corpus peccati. Nā per fidem destruantur peccata, quæ per legē erant & abundabant. Peccatū eū non destruitur, nisi lex impleatur. At nō nisi per fidē iustitiam lex impletur Ita fit, ut per fidē simul & lex statuatur, & peccata destruant. Dū eū per fidē satisficit legi, desinunt peccata, & lex permanet in robore.

Reedificare uero peccata, est rursus legem prædicare, & putare seruandā & Reedificare peccata. iplendā. Vbi uero implenda lex est, nec dū iustitia facta est, immo peccatū super est. Peccatū est eū legem nondū implese. Ita redeunt peccata, quæ prius destructa per fidem docebantur. Quare ædificare peccatū, idem est, quod infirmare destruere, irritamq; facere legem. Destruere autem peccatū, idem est quod legem statuere, ædificare & implere. Quicumq; ergo docuerit legem impletam factamq; iustitiā; hic utiq; destruit peccata. Hoc autē facit, qui docet p̄ fidē Iesu Christi iustos fieri; id est, legis impletores. Qui uero dixerit legem implendā, neq; fractā iustitiā; hic utiq; rursus statuit, ac resuscitat peccata, & debitores legis constituit, ac reos facit seruandæ legis. Aedificare peccatum; Destruere peccatum;

Hunc inquam, esse sensum apostoli puto hoc loco. Qui per peccatum destrui legē, solet docere; ut Rhoma. viij. Quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, id est, non implebat. Caro enim non implet legē, ideo infirmat legem. Sed in alijs quoq; locis scripturæ, idē tropus inuenitur. Sic Hiere. xxxv. Firmauerunt filij Ionadab præceptū patris sui, quod præceperat illis. Item præua luerunt sermones Ionadab, quos præcepit. Et Psal. cxl. Audient uerba mea, quoniam potuerunt; id est, potētia facta sunt, firmata, impletaq; sunt. Rursus Psal. xvij. Nō sunt infirmata uestigia mea; id est, uis meæ firmata & impleta sunt. Sed Psal. x. Quoniam quæ perfecisti destruxerunt; id est, legē tuam, ut Heb. habet, dissipauerunt &c. Sed ex præcedentibus quoq; hunc esse sensum liquebit. Vbi negauit inueniri peccatores, qui in Christo iustificati sunt; ideo peccata eis esse destructa conuincitur. Si autē inuenirētur peccatores, iam peccata prius destructa restituerentur; quod esset in Christū blasphemia, qui peccatū & mortem nobis destruxit, si in eū crediderimus. Et, ut Ioan. ait, Qui natus est ex deo, nō peccat.

Credo autē satis patere, apostolū nō tantū de ceremonialibus legibus loqui, sed prorsus de omni lege. Parū enim Christus cōtulisset, si sola peccata legis ceremonialis destruxisset. At quando etiā decalogi peccata destruxit, iam a fortiori, planū est, & ceremonialia destructa esse, & liberat omnes leges factas. NOTA

Iterum autē cogor admonere lectorē triuiali isti Theologiæ assuetū, qui forte turbabitur, audiens legem esse impletam omnibus, qui in Christum credunt. Dicet enim, Cur ergo decalogus, & tot euangelij & apostolorum præcepta docentur implēda; & exhortamur cotidie ad eorum opera? Respondetur, sicut supra dictū est; Quō in Christo iustificati non sunt peccatores, & tñ sunt peccatores. Vtrūq; eū de iusto scriptura statuit. Ioan. in cano. sua. ca. j. Si dixerimus, quia peccatū nō habemus, ipsi nos seducimus; & ueritas in nobis non est. Qui eius de c. ultri, dicit. Scimtis, qm̄ oīs qui ex deo natus est, nō peccat; sed generatio dei id est, qui ex deo natus est, conseruat eū, & malignus nō tanget eū. Idem ca. iij. Omnis qui natus est ex deo, peccatū nō facit; quoniam semen ipsius in eo manet & nō potest peccare. Ecce nec potest (inquit) peccare; & tñ si dixerit, se non habere pec-

Na ij bere pec

bere peccatum, mentitur. Similē contradictionē in Iob licet videre, quē deus qui mentiri non potest, pronunciat uirum iustū & innocētem, ca. i. Qui tamē inferius confitetur, se peccatorē, in uarijs locis, præsertim ca. ix. Et. vii. Cur non tollis peccatum meū &c. Verū autem loquatur oportet: quia si coram deo mentitur, iam deus eum non pronunciat iustū. Simul ergo iustus, simul peccator. Quis soluet hæc diuersas contra se facies, aut in quo conuenient? Nempe in propitiatorio, in quod uultus Cherubin alioquin sibi contrarij, conueniunt.

Fidei negotium.

Quia ergo per fidem incepta est iustitia, & impletio legis: ideo propter Christum in quo credunt, non imputatur, quod reliquum est peccati, & implendæ legis. Fides enim ipsa, ubi nata fuerit, hoc sibi negotij habet, ut reliquū peccati e carne expugnet, uarijs afflictionibus, laboribus, mortificationibus carnis. Vt sic lex dei nō modo in spiritu & corde placeat, & impleatur, sed & in carne, quæ adhuc resistit fidei & spiritui amanti & implenti legem: sicut pulchre Rho. vii. describitur. Proinde si fidē spectes, lex impleta est, peccata destructa, nullaq; lex super est: sed si carnem, in qua non est bonum, iam peccatores cogere faterā eos, qui iusti sunt in spiritu per fidem. Totū ergo quod æstuat apostolus, est,

Simile.

ne quis per opera legis introducere iustitiā in cor præsumat, quasi non iam fidei iustitia ibi regnet, e qua in carnem fluāt opera & plenitudo legis. Et accipe tibi simile. Sicut Christus sine omni peccato, caput iustorum, nihil debet legi profusus; nec docendus est, quid facere debeat, qui omnia iam facit, & abundantius q̄ lex doceat; tñ corpus suum & carnē suā ecclesiam regit & exercet, ut suam iustitiā ei infuset; ut quo modo ipse patri per oīa obediens est, ita corpus quoq; suū reddat obediens, quod nondum est tam obediens, & sine peccato; ita spiritus iusti, iam per fidem sine peccato, nihil debens legi; corpus tñ habet adhuc sibi dissimile & rebelle, in quod operatur & exercet; ut ipsum quoq; sine peccato, iustū ac sanctum sibi simile reddat. Ideo præcepta sunt necessaria tantum peccatoribus. At iusti quoq; sunt peccatores, propter carnem suā. Quod tamē non imputatur eis, p̄pter fidem interioris hominis; qui deo cōformis, persequitur, odit crucifigit peccatū in carne sua, donec in futuro consummatus, in carne & spiritu, nulli legi debeat. Ex parte ergo impleta est lex: ex parte nihil debemus legi: ex parte destructa sunt peccata. At qui iustitiā quarit per opera legis, ip̄i reedificāt etiam infidelitatis peccatū, contra fidē in spiritu; immo peruersissimi hominum, peccatū in carne, quod fides expugnat per totam uitā, ueluti non fir, per opera legis extollunt. Et in hoc statuunt iustitiā, legis impletionem, non in fidem. Arbitrantur enim sese iustos, si legis opera fecerint; cum tamen nec fidem Christi habeant, quæ interior est iustitia, nec puritatem carnis, sed simulāe eam. At ita nec intus, nec foris iusti sunt; sed mera specie se & homines illudine

Qui reedificauit.

Quare necessaria præcepta.

Igitur necessaria sunt præcepta, non ut per opera eorū iustificemur, sed ut iam iusti, sciamus qua ratiōe spiritus noster carnem crucifigat; & in rebus huius uitæ dirigat, ne caro insolescat; & rupis frenis sefforem spiritū fidei excutiat. Nō equiti, sed equo frenum debetur.

Ego enim per legem legi mortuus sum, ut deo uiuam.

Et huc tropum Rho. vii. latius prosequitur, ubi describit mulierem tñā solutā a lege mariti mortui. Quæ omnia, nisi metaphysicas mortēs & mutationes ab intellectu dimoueris, barbara tibi erūt. Sicut mors mortē, peccatū peccatū, captiuitas captiuitatē, libertas libertatē, seruitus seruitutē, uita uitā, bonū bonū, malū malū, maledictū maledictū, lux lucē, tenebrę tenebras, dies diē, nox noctē: ita lex legē

lex legē tollit. De ijs in scripturis, p̄sertim Paulo late patēt exēpla. Manifeste itaq; duplicem legē tangit. Vna est spiritus & fidei, qua uiuūt deo, uictis peccatis, impletaq; lege; ut satis dictum est. Altera lex literę & operū, qua uiuūt peccato, nunq; impleta lege, sed simulata impletione. Per legem em̄ suscitatur odiū legis; sed per fidem infunditur dilectio legis. Ideo legis operator legē seruat, cū odio legis, id est, pessime omittit, dum aliud intus opat, aliud foris simulat: fidei autē spiritus legem seruat, cū dilectione legis: hoc est, optime legem implet, & tamē foris cū peccatis suis, pugnans ostendit se peccatorē esse. Sunt ergo duo isti aduersarij, legalis ille intus peccat, & foris iustitiam p̄textit. Fidelis int⁹ bene facit, & foris peccata sua portat ac persequitur. Igitur Paulus per legē fidei uiuūt intus deo, ibidemq; est mortuus legi. Verū in carne nōdū, uiuūt deo, sed uiuificatur deo: nōdū est mortuus legi, sed mortificatur legis: dū eādē fidei puritate cordis satagit, & in carnē foris p̄pagare: quo studio meref, ut totus deo uiuere, & legi mortu⁹ repute: eodē p̄fuso tropo q̄ supius peccator & nō peccator ipletor & nō ipletor dict⁹ est. In futuro em̄ est, ut plene deo uiuam⁹, & legi mortui sim⁹. Viuere & Mori hoc loco nō corporaliter, aut naturaliter accipi, ip̄a locutio ostendit apostolica: quia nō simpliciter, sed legi mortuū se dicit, & deo uiuum. Est autē uiuere legi, esse sub lege, & domino eius: Vt Rhom. viij. lex in homine dominat̄ quanto tempore uiuūt: sicut seruus q̄dā nō redimitur, domino suo uiuūt p̄ legē seruitutis & ius gentium. Ita nos, dum extra fidē sumus, regnāte concupiscentia, legi seruiamus, coacti eius opera facientes, ac per hoc legē nō implentes, quā dilectione fidei tantū impletur. Mori autē legi, est liberū fieri a lege: sicut debitor qui sp̄iā, cū mortuus fuerit, liber est ab exactore suo. Ita dum per fidei gratiā homo uetus incipit occidi, & destrui peccatum, quod per legem abundabat, morimur hac sancta morte, id est, uiuificamur ad iustitiam: sicut copiose Rhoma. vj. & viij. disputat eodē uerborum tropo, mortuos peccato, uiuos iustitiā appellans. Quare legi uiuere, est legem non implere. Legi mori, est legem implere. hoc per fidē Christi fit, illud per opera legis. Sic Rhomano rum. iij. Arbitramur enim hominē iustificari per fidē, quam & legē fidei dicit. Item Rhoma. viij. Lex spiritus uitæ, id est fidei: liberauit me a lege mortis & peccati: id est, lege quæ mortē & peccatum operatur & auget: ut est omnis lex, siue diuinitus, siue humanitus data. Vnde ut cœpimus, duas has leges clarius exponemus. Lex spiritus est, quæ nullis prorsus scribitur literis, nullis proferatur uerbis, nullis cogitatur cogitationibus: Sed est ipsa uiua uoluntas, uitæq; experimētalis, res quoq; ipsa, quæ scribitur digito solo dei in cordibus. Rhom. v. Charitas dei diffusa est i cordib⁹ nostris, p̄ spiritū sanctū, de qua & Hiere. xxxj. ut Heb. viij. & x. adducit apostolus. Dabo leges meas in mētes eorū, & in corda eorum superscribam eas. Hæc inquam, intellectualis lux mentis, & flamma cordis, est lex fidei, lex noua, lex Christi, lex spiritus, lex gratiæ, iustificans, oīa implēs, & carnis concupiscentias crucifigēs. Ita & b. August. pulchre hoc loco dicit: Ipsam quodammodo legē uiuūt, qui cū dilectione iustitiæ iuste uiuūt.

NOTA, cum dilectione iustitiæ, hanc em̄ natura nescit, sed fides eam implet. Sic. ij. Corin. iij. Epistola estis Christi, ministrata a nobis: scripta autē nō a tramento, sed spiritu dei uiuūt: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Lex literæ, est quæcunq; scribitur literis, dicitur uerbis, cogitatur cogitationibus, siue sit tropologia, allegoria, anagogia, aut cuiuscūq; tandē mysterij doctrina. Hæc est lex operū, lex uetus, lex Mosi, lex carnis, lex peccati, lex iræ, lex mortis, damnans omnia, reos faciens omnia, concupiscentias augēs, & occidēs

Nn in eoq; ma

Lex spiritus & literæ.

NOTA.

Viuere & Mori.

Legi uiuere. Legi mori.

Lex spiritus

Nomia legis spiritus, ac eius uirtus.

Lex literæ:

Noia legis litteræ atq; ipsius uirtutum.

eoq; magis quo fuerit spiritualior: sicut est illa: Non concupisces. hæc enim plures reos facit, q̄ illa: Non occides: aut illa: Circūcidite præputia uestra. aut similis ceremoniæ. Quia sine lege spiritus, nullū opus beneficit, sed semper simulatur.

Similitudo

Lex docet
quid debeas
& q̄ careas.
Christus dat
quod facias
& habeas.

Opus bonū
fit in spiritu
libertatis.

In decreta,
statuta & de
cretales.

Consilium

NOTA.

Bullarū cau
ponationes.

Consequens est, quod lex spiritus est id, quod lex literæ requirit: uoluntas in quā; Psal. j. sed in lege domini uolūtas eius: id est, charitas. Rho. xij. plenitudo legis, dilectio, Et. j. Timo. j. finis legis charitas. Atq; ut planissime ac uulgariter dicam, Lex literæ, & lex spiritus differunt: sicut signum & signatū: sicut uerbum & res. Ideo obtenta re, iam signo non est opus: itaq; neq; iusto lex est posita. Habito autē solo signo, docemur rē ipsam quærere. Sic Moses & prophete tandē Ioannes baptista, ad Christum nos mittūt. Lex docet quid debeas, & quo careas: Christus dat quod facias & habeas. Ideo qui lege aliter utuntur q̄ signo quo ad Christum diriguntur, quo cognoscant suam miseriam, & quo gratiam quærant, pessime abutuntur: ut qui suis uiribus freti, mox lege audita, in opera eius accinguntur: rē legis in seipsis quærentes, ac præsumentes, cum nec signū, ipsam inquam legē, in seipsis inuenisse se uideāt. Item sequitur, quod omnis lex literæ est spiritualis: q̄ modo dici potest spiritualis. sicut Rho. vij. Scimus quæ lex est spūalis. Neq; unq; in scripturis legim⁹ carnalem legē uocari, quæ literis scribat: licet Origenes multo frequentiq; studio huc feratur, actus suis opinionib⁹. Habet quidē Paulus legem mēbrorū, & carnis concupiscentiam; sed hæc nō est litera, sed significatur prohibeturq; litera legis. Igitur spiritualis est, quia spiri- tū fidei requirit: id est, non propter signū, sed propter rē, spiritualis est. Cū nullū opus bonū fiat, nisi hilari, uolente gaudenteq; corde fiat: id est in in spiritu liber- tatis. Alioquin si lex spūalis dicēda est, q̄ tantūmodo spiritualia opa præcipiat ita nulla lex spiritualis erit, nisi quæ iuxta Theologos nostros, de actibus cordis elicitis præcipit. Neq; charitatis opera erunt spiritualia. An lauare pedes hospitiū, subuenire pauperi, monere errantē, orare pro peccatore, tolerare iniuriā, nō sunt corporalia: immo non minus, q̄ ulla ceremonialia, tam ueteris, q̄ noui te- stamenti. Sed spiritus fidei, ipse solus inter opera discernit: alioquin operū nul- la prorsus differentia, neq; eorū, quæ per animam, neq; quæ per corpus fieri pos- sunt. Omnia tunc sunt carnalia uel literalia, quando cogēte litera, absente lege spiritus fiunt. Tunc sunt spiritualia, q̄n præsentē lege spiritus fiunt, ut infra uide- bimus. Et hic uides, credo radicem, unde mihi crescit indignatio, in tot decreta- statuta, decretales pōtificū, qua tyrannide nunc ecclesia & oppressa iacet, & in- dies uastatur. Nam cū frigescente charitate, & deo pro peccatis nostris, legē spiritus paulatim auferente, penitus tolli oportuit & leges, quas sine illo spiri- tu impleri non sit possibile. Potius augentur cotidie, magna ira dei: & fit, ut im- ponant onera hominibus importabilia (præsertim si redēptrice careas pecunia) quæ nec digito ipsi mouere uelint aut possint: interim pastura ouium per uerbū fidei & spiritus, ne cogitata quidē, a tā uigilantibus pastorib⁹ ouiu Christi: hoc est quod gemo, p̄ tot inutiles leges & noxias, nihil nisi infinitas offensas dei au- geri, cū & spiritu impleri præcepta oporteat: & tñ ex nobis spiritus haberi non possit. Verum consilium tamen interim dabo. Primum si spiritum habes, ut uo- lenter possis omnia illa tolerare, fac ita & uelut si sub Turca alioque tyrāno, pro uoluntate dei premereris. Siquidem legum tyrannis cum premat conscientias, longe superat Turcarum tyrannidem, quæ corpora tantum premit, aut rescu- las corporis: quanq; nec in hac parte Turcas nobis superiores habemus, si rapi- nas palliorum, annatarum, aliosque intollerabiles bullarū cauponationes expendieris. Sin inuitus es, age, data uel pecunia, uel fauore, eme, quæ tibi gratis

gratis debebantur, quando aliter fieri non potest: & excute per indulgentia collum
 rum ab hoc onere. Verum hæc intelligo de ijs præceptis, quorum opus nõ ob
 stet necessitati aut charitati. Nam talia, ut supra dixi, cum fiducia rüpenda sunt
 etiam gratis, adhibito consilio boni uiri: de ijs autem loquor hic, quæ inuitus fa
 cis, etiam si non sit necessitas uel charitas causa omittendi. Hic enim melius est
 ut modicam, pecuniam perdas, q̄ laqueo legum conscientiam torqueas, Nec si
 moniam timeas, quando non studio, & uoluntate emis (uelles enim magis gra
 tuitum dari tibi) sed uelut exactiõibus importunis cedis inuitus. Si pauper es
 aut loci distantia prohiberis, saltem in publico, pro uitando scandalo, obtempe
 ra: in occulto penes te ipsum, arbitrium consule boni uiri: certus, quod ubi pa
 stor tuus, curam tui posthabuit, Christus eo mitius tecum aget: modo suis man
 datis obedieris ex corde.

NOTA

Christo cõfixus sũ cruci. uiuo aut, iã non ego, uiuit uere in me Chrs.

Mortuum se dixerat legi, iam modũ huius mortis exprimit: qui est crux Chri
 sti. Huc pertinet quod Gala. infra. v. Qui Christi sunt, carnẽ suam crucifixerũt
 cũ concupiscentijs suis. Et Petrus. j. pe. iij. Christo in carne passo, & uos eadẽ co
 gitatiõẽ armamini: qua q̄ passus est i carne desijt peccatis. Et c. ij. Peccata nostra
 ipse perulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, iustitiæ uiuamus.
 Hinc b. Augu. li. iij. tri. iij. passionem Christi esse, & sacramentum, & exem
 plum docet. Sacramentũ, quod significet, & credentibus donet mortem pec
 cati in nobis. Exemplum, quod & nos imitari eum oportet patiẽdo, moriẽ
 doq̄ corporaliter. Sacramentum est illud Rho. v. Qui mortuus est propter
 peccata nostra, & resurrexit propter iustificatiõem nostram. Exemplũ est. j.
 Pe. ij. Christus pro nobis passus est, uobis relinquens exemplum, ut sequamini
 uestigia eius. Sacramentum latissime tractat Rho. vj. viij. Colof. iij. & alijs
 multis locis. Ita & hic, Crucifixum se dicit Christo, iuxta sacramentum, quod
 peccatum & concupiscentias mortificauerit. Quod autem dicit apostolus,
 hoc est, ij. qui per legis opera iustificari quærunt, non modo nõ crucifigunt car
 nem suam, sed etiam augent concupiscentias eius: tantum abest, ut iustificari
 possint. Lex enim uirtus peccati est, irritans inuitam concupiscentiam, dum
 eam prohibet. Fides aut Christi, cum diligit legem, concupiscentiã prohibi
 tricem, iam idem quod lex iubet faciens, concupiscentiam aggreditur, & cruci
 figit. Non ergo per legẽ peccati abolitio, sed cognitio tantũ & auctio, frustra q̄
 in illa iustificatio queritur. Tum uiuit iustus, nõ ipse, sed Christus in eo: quia
 per fidem Christus inhabitat, & inluit gratiam: per quam sit ut homo non suo,
 sed Christi spiritu regatur. Nam dum nostro agimur spiritu, concupiscentias se
 quimur, non crucifigimus. Totum ergo Christo, non nobis dandum est, quod
 credimus, quod iusti sumus, quod legi mortui sumus quod concupiscentias
 mortificamus.

Christi pas
 sio, est sacra
 mentum &
 exemplum.

Lex uirtus
 est peccati.

Oĩa, tribuen
 da sunt Chri
 sto, nõ nobis

Quod autem nũc uiuo in carne, in fide uiuo filij dei, qui dilexit me
 & tradidit seipsum pro me.

Optime Erasmus, Quod autem nunc uiuo: id est, quam uitam nũc uiuo &c.
 Sicut & ad Rhomanos, vj. idem interpretatur, aut quod tempus uiuo. Sicut. j. **Esse in carne**
 Petri. iij. Voluntati dei, quod reliquum est, uiuat tempus.

D. Hieron. aliud purat, esse in carne, & uiuere in carne, quod alibi dixerit. Vos
 non estis in carne. Et Rhom. vij. Qui in carne sunt, deo placere non possunt.

Na iij Hoc uĩ

Hoc uideo, quod. ij. Corin. x. In carne enim ambulantes, non tamen secundum carnem militamus; malum semper intelligat secundum carnem ambulare. Per manere aut in carne, necessarium scribit ad Philippenses, Proinde haud scio, an constans sit ista distinctio. Est autem sensus apostoli, Dixi me iam non uiuere, sed Christum in me. Verum ne existimetis, aut haereticis futuris occasio data uideatur, quod uita Christiana sit extra carnem, in religione angelorum, in mirabilibus supra se ambulando: sic uiuit in me Christus, ut tamen in carne uitam agat. Non autem sic in carne uiuat, quod ex carne, in carne aut secundum carnem sit uita mea, sed in fide filij dei. Iustitiam uero & ipsi in carne quidem uiuunt, id est, in praesenti uita agunt; ueram hanc uitam non agunt in fide Christi, sed in operibus legis: ideo mortuam in peccatis uitam agunt, ubi Paulus uitam in iustitia uiuentem ducit, sic utranque uitam simul inuoluit, corporalem & spiritualem. Corporalem tunc uere esse uitam, si in Christo & spiritui fidei uita uiuatur. Sicut enim lex occidit suos cultores spirituali morte, dum facit peccatum roborari & augeri, ita & uita corporis mortuam, id est, peccatricem facit.

In iustitiam rios. Vbi sunt ergo nostri neutrales, qui inter peccatum & iustitiam fidei, medium statum finxerunt, scilicet moraliter bonum; cum apostolus ipsam legis iustitiam appellet mortuam. At mortuam apud apostolum non dicitur, nisi quod peccatum prius sit; sicut dicit: Stimulus autem mortis, peccatum est, & Rho. v. per peccatum mors. Non ergo opus aliquod mortuum & non mortale (ut dicunt) seu non meritorium, sed mortuum simul & peccatum est.

In neutrales & morales theologos. Non abiectio gratiam dei. si enim per legem iustitia, ergo Christus gratis mortuus est.

Magnopere notandum. Tam magna iniuria est, uelle operibus, turibusque nostris per legem iustificari, ut apostolus id appeller, abiectioem gratiae dei; non tantum ingratitude (quae per se pessima est) sed & contemptum; cum gratia dei, summis studiis debuerat inquiri; at illi gratis acceptam repudiant, uehemens certe obiurgatio. Illud syllogismum apostoli, dignum est perpendere. Si per legem iustitia &c. cum fiducia pronunciat. Aut Christum esse gratis mortuum (quod est summa blasphemia in deum) aut per legem nihil, nisi peccatum, haberi. Nam illi procul a sacris literis arcendi sunt, qui distinctionibus e suo cerebro depromptis, iustitiam aliam moralem, aliam fidei, & nescio quas alias, ad Theologiam afferunt. Habeat sane ciuile ius suam iustitiam, Philosophi suam, & quicumque suam. Nos oportet hic, iustitiam ad intellectum scripturae accipere, quam apostolus plane negat esse, nisi per fidem Iesu Christi. Caetera omnia opera, etiam sacratissima legis dei, adeo non praestare iustitiam, ut etiam peccata sint, & hominem peiorem faciant coram deo. Quin tanta esse peccata, & a iustitia tam longe, ut necesse fuerit filium dei mori, quo iustitia nobis donaretur. Ne ergo in Theologia iustitiam uocaueris, quod extra fidem Christi fuerit.

Syllogismus apostoli. Si autem iustitiam non esse certum est; certum pariter est, peccatum esse, & damnabile peccatum. Vide ergo, nouam iustitiam, nouaque iustitiae definitionem. Ueritate enim dicitur, iustitia uirtus est, reddens unicuique quod suum est. Hic dicitur: iustitia est fides Iesu Christi; seu uirtus, qua creditur in Iesum Christum. ut Rho. ix. Corde creditur ad iustitiam; id est, si quis uelit iustus esse, credat necesse est corde in Christum.

In cerebro distinctio res. Et b. Hiero. c. ij. Scita est sapientis uera illa sententia, non fidelis uiuere ex iustitia sed iustum ex fide, i. non sua iustitia fidelis est, sed fide iustus est. pulchra certe sententia. Iam sequitur quod iustus per fidem, nulli dat quod suum est per seipsum, sed per alium, scilicet Iesum Christum; qui solus ita iustus est, ut omnibus reddat, quod reddendum

Iustitia moralis. Iustitia Christi.

Fides iustum facit.

reddendum est; immo omnia ei debent. Qui autē in Christum credit, & spiritu fidei, unus cū eo factus est; iam non solum satisficit omnib⁹, sed id quoq³ efficit ut omnia sibi debeant, habens cū Christo omnia cōmunia. Peccata sua iam nō sua, sed Christi sunt. At in Christo, peccata iustitiam, uincere nō possunt, sed uincuntur; ideo in ipso consumuntur. Rursum iustitia Christi, iam nō tantum Christi, sed sui Christiani est, ideo nō potest ulli debere, aut a peccatis opprimi, tanta fultus iustitia. Hęc est illa inestimabilis gloria christianorum. Hęc in effabilis diuinę charitatis circa nos dignatio, qua tanta, tam pretiosa nobis donata sunt, pro quibus ne abijciantur merito sic æstuat Paulus. Vnde & hęc iustitia, dei iustitia uocatur, ut. j. Cor. j. Qui factus est nobis a deo iustitia & sapientia, & sanctificatio, & redemptio. Sic Rho. j. Non erubescio euāgelium, iustitia dei reuelatur in illa, ex fide in fidē, sicut scriptū est: Iust⁹ ex fide uiuet. & Rho. x. Ignorantes iustitiam dei & suā quærentes statuere, iustitię dei nō sunt subiecti.

Christianorū gloria.

Iustitia dei.

Iustitia dei, fides & gratia.

Hęc est illa uox Psalmorum. xxx. In iustitia tua libera me, non mea utiq³ quę ex lege est, & peccatum est. Et iterum. xliij. Exaudi me in tua iustitia. Et lxxj. Deus iudicium tuum regi da, & iustitiam tuam filio regis. Orietur in dieb⁹ eius iustitia, & abundantia pacis. Et. xcvij. Iudicabit orbem terrarum in iustitia & quid multis? Iustitia dei in scripturis fere semper pro fide & gratia accipit, rarissime pro seueritate, qua damnat impios, & liberat iustos; ut nunc passim usus habet. Quod si iustitia fidei, dicenda est, reddere unicuiq³ qd suū est ex nobis ipsis, potius intelligitur id facere per cessionem (ut uocāt) omnium honorū quo modo docuimus Lucę. xiiij. in parabola ædificantis turrim, & pugnatuři cōtra fortiorē se docet. Hi em̄ ædificant turrim (exemplo eorum, qui Babylonię turrim cœperunt) qui suis uiribus freti, per opera legis se se quærent iustificare, & saluos facere. Et occurrunt Christo iudici futuro robustissimo, cum pauculis operum copijs. Quibus consultit, ut primum sumptus supputent; & inuenient, quod non possint; ideo relictis omnibus, sapientię, uirtutis, iustitię præsumptionibus, adhuc illo longe agente, rogent pacem, desperantes de se ipsis; & se in misericordiam uenturi regis, plena fide proijciantes. Sic enim conclusit eandem parabolam. Sic omnis ex uobis, qui non renunciauerit omnibus, quę possidet, non potest meus esse discipulus; hoc est, non eris Christianus, nisi sola fide nitaris, tuis iustitijs penitus reiectis.

Cedendū bonis nostris.

NOTA.

CAPITVLVM TERTIVM.

O Insensati Galatę, quis uos fascinoit non obedire ueritati.

Nunc ad Galatas reuertitur. Nam hucusq³ cōtra Petrum dixisse, diuuo Hiero. putatur. Verū an oīa ista, præ sente Petro effuderit, nescio.

Ego diuinarem, ab illo loco: propter quod non iustificatur ex operibus legis omnis caro, desisse cū Petro loqui. Quia repetit, quod paulo superius ad Petrum dixisse se scribit; scientes, quod non iustificat homo ex operibus legis &c. Atq³ iā ab isto loco, cum Galatis deinceps disputare, & reliquis argumētis opa legis confutare. Tamen esto unicuiq³ hic suum iudicium. Igitur Paulus totus æstuans pio zelo, & si totam epistolam fere argumentis & confutatiōibus repleuerit, immiscet tamen aliquoties exhortationē, obiurgationē, nōnunq³ & eadē repetēs inculcat, oīa tētans p̄ Apostolica sollicitudine, insensatos, stultos, amētes eos uocat: autore Hiero. Vel qd regionis pprietate eos pulsar; sicut ad Titū Cretēses mēdaces, & als gētes, alijs uirjs notat; ut q̄ a maiorib⁹ ad minora uenerant.

Pia & feruēt apostoli sollicitudo.